

**KIRKKOMUSIIKKIKASVATTAJA–
NÄKEMYKSIÄ SEURAKUNNAN JA
KOULUN MUSIIKKIKASVATUKSESTA**

Hanna Komi

Maisterintutkielma

Musiikkikasvatus

Kesäkuu 2013

Jyväskylän yliopisto

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistinen tiedekunta	Laitos – Department Musiikin laitos
Tekijä – Author Komi, Hanna Liisa Maria	
Työn nimi – Title Kirkkomusiikkikasvattaja – Näkemyksiä seurakunnan ja koulun musiikkikasvatuksesta	
Oppiaine – Subject Musiikkikasvatus	Työn laji – Level Maisterintutkielma
Aika – Month and year Kesä 2013	Sivumäärä – Number of pages 59
<p>Tiivistelmä – Abstract</p> <p>Tutkimukseni käsittelee kanttoreiden ja musiikinopettajien koulutusta aikojen saatosta nykypäivään. Olen myös selvittänyt, mitä heidän työnsä sisältää. Tutkimuksessani toteutin lomakehaastattelun henkilöillä, jotka ovat opiskelleet Sibelius-Akatemiassa Kuopiossa kirkkomusiikkia ja Jyväskylän yliopistossa musiikkikasvatusta. Oppilaitosten välinen yhteistyö on kestänyt vasta noin viisi vuotta, joten mahdollisia vastaajia haastatteluun oli hyvin vähän.</p> <p>Lomakehaastattelun tavoitteena oli saada selkeä kuvaus siitä, mitä kanttorin ja musiikinopettajan työnkuvaan kuuluu todellisuudessa nykypäivänä. Tavoitteena oli myös saada selville, miten vastaajat kokevat koulutuksen olevan avuksi heidän työssään ja onko heillä mahdollisesti toiveita jatko- tai täydennyskoulutuksen suhteen.</p> <p>Lopuksi pohdin lomakehaastattelun vastausten avulla, miten koulutusta voisi kehittää, jotta se vastaisi kanttoreiden ja musiikinopettajien työhön liittyviin tarpeisiin mahdollisimman hyvin. Vastaajien mielestä koulutukset täydentävät toisiaan ja osa heistä ei voisi kuvitella tekevänsä työtä pelkän yhden koulutuksen varassa. Vastausten ja omien kokemusteni avulla tuntuu, että koulutusta olisi hyvä muuttaa jonkin verran kaksoiskoulutettujen kohdalla, jotta siitä saataisiin mahdollisimman kattava.</p>	
Asiasanat – Keywords Musiikkikasvatus, kanttori, musiikinopettaja	
Säilytyspaikka – Depository Jyväskylän yliopisto, Musiikin laitos	
Muita tietoja – Additional information	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 KANTTORIN KOULUTUKSEN JA TYÖN TAUSTOJA.....	7
2.1 Kanttorin työn alkuvaiheita	7
2.2 Kanttorin työ Suomessa ennen 1870-lukua.....	7
2.3 Kanttorin koulutus Suomessa	10
2.3.1 Lukkari-urkurikoulut	10
2.3.2 Kirkkomusiikkiopistot.....	12
2.3.3 Koulutuksen keskittäminen Sibelius-Akatemiaan	13
3 KANTTORIN KOULUTUS JA TYÖ NYKYPÄIVÄNÄ	15
3.1 Kanttorin koulutus ja viran kelpoisuusvaatimukset.....	15
3.2 Kanttorin koulutus	17
3.3 Kanttorin työ seurakunnan musiikkikasvattajana.....	21
3.3.1 Kirkon musiikkikasvatuksen tavoitteet	22
3.3.2 Seurakunnan varhaiskasvatuksen kehitys	24
3.3.3 Varhaisiän musiikkikasvatuksen lähtökohdat ja yleistavoitteet	25
3.3.4 Musiikin merkitys rippikoulussa.....	29
4 MUSIIKINOPETTAJAN KOULUTUS JA TYÖ NYKYPÄIVÄNÄ	33
4.1 Musiikinopettajan koulutus	33
4.2 Musiikinopettajan työ	36
4.2.1 Musiikin opetus vuosiluokilla 1–4.....	37
4.2.2 Musiikin opetus vuosiluokilla 5–9.....	38
4.2.3 Musiikin opetus lukiossa	39

5 TUTKIMUSASETELMA.....	42
5.1 Tutkimuskysymykset	42
5.2 Tutkimusmenetelmä.....	42
5.3 Tutkimukseen osallistujat.....	43
5.4 Tutkijan rooli	43
5.5 Tutkimuksen luotettavuus	44
6 TUTKIMUKSEN TULOKSET	45
6.1 Haastatteluun osallistujien esittely	45
6.2 Työura	46
6.3 Palautetta opinnoista	48
7 POHDINTA	51
7.1 Tulosten luotettavuus	51
7.2 Pohdintoja kanttoreiden työnkuvasta.....	51
7.3 Ajatuksia opinnoista.....	52
7.4 Ajatuksia kaksoiskoulutuksen kehittämisestä	54
LÄHTEET.....	56
LIITE 1	58

1 JOHDANTO

Tutkimukseni käsittelee kanttoreiden ja musiikinopettajien koulutusta menneisyydestä nykypäivään. Tavoitteena on selvittää, mitä musiikkikasvatuksella tarkoitetaan tämän päivän seurakunnan musiikkityössä ja miten musiikkikasvatus näkyy tänä päivänä kanttorin koulutuksessa. Saadakseni selkoa näihin kysymyksiin suoritin lomakehaastattelun, jonka avulla sain tietoa kaksoiskoulutettujen henkilöiden työnkuvasta kanttorina ja musiikinopettajana. Kaksoiskoulutetuilla tarkoitan henkilöitä, jotka ovat suorittaneet musiikkikasvatuksen opinnot Jyväskylän yliopistossa ja kirkkomusiikin opinnot Sibelius-Akatemian Kuopion yksikössä. Tällaisia henkilöitä ei tällä hetkellä ole monta, koska yhteistyö oppilaitosten välillä on toiminut vasta noin viiden vuoden ajan. Yhteistyön tavoitteena on, että valmistuu ammattilaisia, joilla on kirkkomusiikin ja musiikkikasvatuksen koulutus. Näillä henkilöillä olisi mahdollisuus toimia seurakunnan ja kunnan yhteisissä viroissa (kanttorin ja musiikinopettajan virat) tai toimia kunnan tai seurakunnan virassa, jolloin olisi mahdollista hyödyntää laaja-alaista osaamista.

Tutkimuksessani olen ensin kuvannut kanttorin työn ja koulutuksen historiaa. Tarkoituksena on antaa selkeä kuva lukijalle siitä, mistä kanttorin koulutus on alkanut ja miten se on kehittynyt vuosikymmenien saatossa siihen mitä se tänä päivänä on. Myös kanttoreiden työn kuva on muuttunut jonkin verran. Ensimmäinen luku käsittelee kanttorin työtä ja koulutuksen historiaa. Käytän tässä luvussa kanttori-sanana sijaan termiä ”lukkari”, joka oli käytössä vielä viime vuosisadan alkupuolella. Lukkari-sanaa käytän myös sen vuoksi, että lukuun käyttämissä lähteissä puhutaan myös lukkarista.

Luvuissa kolme ja neljä käsittelen kanttorin ja musiikinopettajan koulutusta ja työn kuvaa tänä päivänä. Tarkoituksena on antaa mahdollisimman kattava kuvaus siitä, missä kanttoriksi ja musiikinopettajaksi voi opiskella ja mitä opinnot pitävät sisällään. Olen myös pyrkinyt antamaan mahdollisimman hyvän kuvauksen siitä, mitä kanttorin ja musiikinopettajan työ pitää sisällään.

Lopussa käsittelen suorittamani lomakehaastattelun tuloksia. Olen pyrkinyt saamaan lomakehaastattelun avulla mahdollisimman selkeän kuvan siitä, mitä todellisuudessa kanttorin

ja musiikinopettajan työt pitävät sisällään ja millaista työhön liittyvä musiikkikasvatus on. Tutkimukseni tavoitteena on myös ollut selvittää lomakehaastattelun avulla, miten haastatteluun vastanneiden mielestä molempia koulutuksia tulisi kehittää ja millaisia jatkokoulutus toivomuksia vastaajilla on.

2 KANTTORIN KOULUTUKSEN JA TYÖN TAUSTOJA

2.1 Kanttorin työn alkuvaiheita

Tässä luvussa kerron kanttoreiden koulutuksen ja työn taustaa uskonpuhdistuksen ajalta noin 1970-luvulle saakka. Tavoitteena on antaa tarkka kuvaus siitä, miten kanttoreiden koulutus on kehittynyt vuosikymmenien saatossa. Tarkoituksena on myös valottaa sitä, mitä kanttoreiden työnkuvaan on kuulunut ja miten myös se on muuttunut vuosikymmenten saatossa.

Jo uskonpuhdistuksen aikana seurakunta sai osallistua virsilauluun. Tämän myötä kuoro sai lisää vastuuta. Kuorot esiintyivät tarvittaessa myös kaupungin ja asukkaiden merkittävässä tapahtumissa. Uskonpuhdistuksen aikana koulukaupunkien kanttoreiden tehtäviksi tuli opettaa koulussa, harjoituttaa kuoroja ja instrumenttien soittajia. Kanttorien tuli myös tavanomaisesti hoitaa kirkon liturginen elämä, toimia tarvittaessa kaupungin tilaisuuksissa ja antaa yksityisopetusta. Tarvittaessa heidän piti tehdä myös sävellyksiä ja sovittaa liturgista musiikkia. (Erkkilä 2003, 79–80.) Tehtävät eivät juuri poikkea tämän päivän kanttorin tehtävistä, joita esittelen myöhemmin luvussa kolme.

2.2 Kanttorin työ Suomessa ennen 1870-lukua

Vuoden 1686 kirkkolain mukaan lukkarin tehtäviin kuului kellojen soitto, lasten opettaminen ja kirkon virkapostin kanto. Lukkarin tuli osata laulaa niin, että hän kykeni opettamaan laulua seurakunnan nuorisolle. Tämä kirkkolaki oli voimassa aina vuoteen 1870 saakka. Lukkareiden tehtävät pysyivät samana aina 1800-luvun puoliväliin, mutta kirkkolaulun johtaminen tuli yhä keskeisemmäksi. Lukkarin yksi tärkeimmistä tehtävistä oli kristinopin ja lukutaidon opettaminen lapsille. Kansa käytti valistuneimpia lukkareita apuna asiakirjojen laatimiseen ja kaupan vahvistamisiin. Heillä saattoi lisäksi olla runsaasti muita yhteiskunnallisia tehtäviä. Papin lisäksi lukkari oli usein koko pitäjän ainoa vähänkin opetusta saanut henkilö. (Vapaavuori 1997, 118–119.)

Hannu Vapaavuori (1997) kertoo kirjassa, että 1800-luvun puolivälin tienoilla kiinnitettiin huomiota lukkareiden veisuutaitoon ja -tapaan. Tällöin kirkkolaulusta oli tullut julkisen

keskustelun kohde. Vapaavuori mainitsee, että veisuu ei enää vastannut vaatimuksia, vaan sanottiin, että lukkarit ”huutaa öllöttivät” tai ”weisata lojottivat”. Toisaalta todettiin, että lukkarin tuli käyttää kaikkea ääntä, minkä sai itsestään irti. Lukkarin tulikin käyttää ääntä saadakseen seurakuntalaiset ruotuun. Hyvänä apuna lukkarilla olisi voinut olla urut tai harmoni, mutta monellakaan lukkarilla ei soittotaitoa ollut eikä sitä vaadittu. Heiltä puuttui yleensä alkeellisimmatkin teoreettiset taidot. Lukkarin opista lähdettyään he eivät edes tunteneet nuotteja, jotta olisivat itse voineet opetella jonkin uuden virren. Tyypillinen lukkari vain lauloi kovalla äänellä ulkomuistista eikä kyennyt korjaamaan lauluun nuottien tai soittimen avulla. Kun laulettiin uutta, oudompaa virttä, saattoi tulla julki, ettei lukkari tuntenut ollenkaan nuotteja. (Vapaavuori 1997, 119–121.)

Kirkkolaulun taso oli heikko, koska 99 prosenttia lukkareista oli taitamattomia. Porvoon pappeinkokouksessa lukkareiden sivistystason alhaisuus tuli voimakkaasti esille. Tuli julki, että lukkarit eivät osanneet edes tavata, joten he eivät olleet myöskään kykeneviä opettamaan seurakuntalaisia. Pappeinkokouksessa vuonna 1866 päätettiin, että lukkareilta piti vaatia todistus kyvystä johtaa sisälukukouluja ja järjestää katekismusopetusta. Samana vuonna päätettiin, että laadittaisiin kansakouluasetus, jonka mukaan vähitellen vähennettiin lukkareilta vaadittavaa opetuspanosta. Lukkareiden huonoa sivistystasoa pidettiin vahingollisena, koska heillä oli vahva vaikutus kansaan. (Vapaavuori 1997, 122.)

Lukkarien ja urkurien koulutus ennen 1800-luvun loppupuolta toimi lähinnä perinteisellä mestari-kisälli-järjestelmällä. Lukkariksi haluava saattoi mennä oppiin laulunopettajalle, joka mahdollisesti antoi oppilaalle todistuksen laulutaidosta. Todistuksen saamiseksi tuli yleensä saada valmennusta muutaman viikon ajan. Tuomiokapituli määräsi yleensä todistuksen antajat, mutta käytännössä monet muutkin antoivat todistuksia. Vuosisadan puolivälissä tilanne oli riistäytyä käsistä, kun Oulun läänissä lähes jokainen lukkari piti itseään pätevänä todistuksen antajana. Todistuksen saattoi tuolloin saada pelkästä korvakuulotaidosta tuntematta yhtäkään nuottia. Tämän havaittuaan tuomiokapituli ryhtyi heti toimiin; se totesi ongelman olemassaolon ja nimesi henkilöt, joiden katsottiin olevan päteviä antamaan todistuksen Oulun läänissä vuonna 1857. (Vapaavuori 1997, 131–132.)

Lukkareiden huonon sivistystason ja taitamattomuuden vuoksi J. V. Snellmanin perustamassa lehdessä *Maamiehen ystävä* esitettiin vuonna 1847 ajatus, että maahan olisi perustettava lukkarikoulu, jossa oppinsa saanut lukkari voisi toimia koulumestarina. Kansan sivistykseen oli kiinnitetty enemmän huomiota, mikä johti myös lukkareiden sivistystason kohottamisvaatimuksiin. Kun alettiin suunnitella yleistä kansakoulua, lukkarit, jotka siihen saakka olivat pitkälti vastanneet alkuopetuksesta, joutuivat erityisen tarkastelun kohteeksi. Erityisesti kirkon taholla varteenotettavana mahdollisuutena pidettiin lukkareiden ja kansakoulunopettajien virkojen yhdistämistä. Virkojen katsottiin sopivan hyvin yhteen, koska opettaja oli pyhäpäivisin vapaa ja saattoi hyvin hoitaa lukkarin viran. Kansakoulunopettaja oli myös vapaa kesäisin, mikä mahdollisti rippikoulun hoitamisen. Olennaisin syy tähän virkojen yhdistämisehdotukseen oli, että pienillä seurakunnilla ei ollut varaa palkata sekä kansakoulunopettajaa että lukkaria. Tätä ajatusta pidettiin vireillä pitkään vuosisadan jälkipuoliskolla. (Vapaavuori 1997, 124–125.)

Vapaavuori mainitsee, että vuonna 1859 Turun pappeinkokouksessa tuli virallisesti esille lukkarien koulutuksen perusteellinen uudistaminen. Koulutuksen uudistamista kuitenkin hankaloitti se, että ammattikoulutusta varten ei Suomessa juuri millään alalla ollut olemassa erityistä oppilaitosta. Koululaitoksen ja opettajien koulutuksesta oli tuolloin keskusteltu jo vuosikausia. Kansakoulu oli luisumassa pois kirkon valvonnasta, ja lukkarien rooli opettajana oli perustellusti romahtamassa. Lukkarien koulutuksen kehittäminen jäi taka-alalle kansakoulun ja opettajien koulutuksen kehityksen myötä. Vasta myöhemmin turkulaiset Carl Gustaf Wasenius ja tuomiokirkon urkuri Oskar Pahlman anoivat maan hallitukselta tukea, jotta voisivat perustaa lukkareille ja urkureille oppilaitoksen. Anomukseen saatiin myöntävä vastaus, ja niin helmikuussa 1878 voitiin Turussa avata Suomen ensimmäinen lukkari- ja urkurikoulu. (Vapaavuori 1997, 136–138.) Ensimmäisen lukkari- ja urkurikoulun tavoitteena oli kehittää lukkareiden taitotasoa. Lukkarin tehtäviin kuului vielä tuolloin opetustehtäviä, joten opinnot näihin tehtäviin olivat tarpeellisia.

2.3 Kanttorin koulutus Suomessa

2.3.1 Lukkari-urkurikoulut

Lukkari-urkurikoulut 1878–1950

Lukkareille ja urkureille perustettiin Turkuun vuonna 1878 ensimmäinen varsinainen koulu. Koulun vaikutus alkoi näkyä heti. Turussa opiskelleet lukkarit olivat haluttuja työntekijöitä, ja pian huomattiinkin, ettei koulu voinut tuottaa riittävästi päteviä lukkareita. Niinpä vastaavat koulut aloittivat toimintansa Helsingissä vuonna 1882 ja Oulussa 1883. (Vapaavuori 1997, 138.) Vuonna 1887 senaatti toimeenpani lukkari- ja urkurikoulujen virallisen tarkastuksen. Koulujen tarkastuksen tarkoituksena oli tutkia, oliko tarkoituksenmukaista ylläpitää kolmea lukkari- ja urkurikoulua valtion varoilla. Tarkastajana toimi senaatin määräyksestä yliopiston musiikinopettaja Richard Faltin. (Pajamo & Tuppurainen 2004, 254.)

Turun lukkari-urkurikoulu

Turun lukkari-urkurikoulun perustajina toimivat Wasenius ja Pahlman. Wasenius toimi lukkari-urkurikoulun opettajana ja johtajana vuoteen 1891 saakka. Pahlman puolestaan toimi koulun opettajana ja johtajana kaikkiaan 50 vuotta. Kaksiluokkaisen Turun lukkari-urkurikoulun oppiaineina olivat laulu, harmoniaoppi, pianonsoitto, urkujensoitto sekä urkujen hoito ja viritys. Myöhemmin oppiaineiksi lisättiin musiikin teoria, säveltapailu ja vokaliisilaulu sekä uskonto ja kirkkohistoria. Koululla oli tapana antaa vuosittain musiikinäytteitä. (Pajamo & Tuppurainen 2004, 251–252.)

Helsingin lukkari-urkurikoulu

Helsingin lukkari-urkurikoulun perustajana toimi Lorenz Nikolai Achté. Helsingin lukkari-urkurikoulussa, kuten Turussakin, oppikurssi oli kaksivuotinen ja sisälsi musiikin teoriaa (nuotin lukua, säveltapailua, harmoniaoppia), yksin- ja kuorolaulua ja pianon- ja urkujensoittoa. Koulussa opetettiin lisäksi opiskelujen loppuvaiheessa musiikin historiaa ja sävellysoppia. Oppikurssi muutettiin kolmivuotiseksi, kun huomattiin, ettei lyhyemmässä ajassa saavutettu toivottuja tuloksia. Kun koulutusta muokattiin 1900-luvun taitteessa, lisättiin oppiaineiksi vielä kirkkomusiikin historia, liturgiikka ja hymnologia. Myös erikoiskurssit kirkollisessa urkujensoitossa, koraalilaulussa, moduloimisessa, transponoinnissa ja lausunnassa lisättiin opintoihin. Senaatin hyväksymien sääntöjen mukaan Helsingin lukkari-

urkurikoulu toimi kaksikielisenä. Koulu rikastutti pääkaupungin musiikkielämää sen mieskuoron avulla. (Pajamo & Tuppurainen 2004, 252–253.)

Oulun lukkari-urkurikoulu

Oulun lukkari-urkurikoulun johtajana toimi Anton Kunelius, joka oli tehnyt yhdessä Emil Sadströmin kanssa senaatille hakemuksen uuden koulun perustamisesta. Pääpiirteittäin koulun toiminta oli samanlaista kuin Turun koulussa. Oulussa lauluopetusta annettiin enemmän ja soitinopetusta puolestaan vähemmän kuin Turun koulussa. Soitinopetuksen vähäisempään määrään lienee vaikuttanut Pohjois-Suomen olosuhteiden lisäksi heikko urkutilanne. Varsinaisina oppiaineina koulussa oli pianonsoitto, harmoniaoppi, intervallilaulu, koraalilaulu, kvartettilaulu, koraalisoitto, jalkiosoitto, modulaatio-oppi, preludien soitto, jälkisoitto sekä urkujen hoito ja viritys. Lisäksi halukkaat saivat opetusta torvisoitossa. (Pajamo & Tuppurainen 2004, 254–255.)

Vuoden 1887 lokakuussa senaatti päätti Richard Faltinin toimittamasta tarkastuksesta saatujen tietojen perusteella olla myöntämättä varoja Oulun lukkari- ja urkurikoululle. Kyseisen koulun toiminta päättyi vuoden 1888 keväällä. Helsingin ja Turun koulut saivat jatkaa toimintaansa. Kun koulun toiminta oli loppunut Oulussa, kävi ilmi, etteivät Turun ja Helsingin koulut pystyisi riittävässä määrin täyttämään pätevien lukkarien ja urkurien tarvetta. Erityisen kipeänä koettiin lukkari- ja urkurikoulujen riittämättömyys Kaakkois-Suomessa, jossa tunnetusti musikaaliselta väestöltä puuttui taitavia kirkkolaulun johtajia. Epäkohdan korjaamiseksi Viipuriin perustettiin vuonna 1893 lukkari-urkurikoulu. (Pajamo & Tuppurainen 2004, 254–255.)

Viipurin lukkari-urkurikoulu

Viipurin lukkari-urkurikoulun perustajana toimi Emil Sivori. Kaikkia halukkaita ei voitu ottaa opiskelemaan, koska lukkari-urkurikoulu aloitti varsin vaatimattomissa tiloissa. Viipurissa puutetta oli niin tilasta kuin soittimista ja pätevistä opettajista. Koulussa järjestettiin joka kevät oppilasnäytteitä, ja adventtikonsertit olivat kaupungissa merkittävä tapahtuma. Joka toisen sunnuntain jumalanpalveluksessa koulun oppilaat osallistuivat messuun laulaen äänissä ja esittäen mies- tai sekakuorosävellyksiä. Ensimmäinen naispuolinen lukkari-urkuri valmistui

tästä koulusta. Kirkkolaki kuitenkin esti sen, ettei häntä voitu valita vakinaiseen virkaan. (Pajamo & Tuppurainen 2004, 254–257.)

Lukkari-urkurikoulujen perustaminen Suomeen paransi huomattavasti maamme kirkkomusiikintasoa. Koulutuksen myötä lukkareiden arvostus kasvoi ja samalla pätevien lukkareiden tarve lisääntyi. Myös maamme musiikillinen kulttuuri alkoi kehittyä ja rikastua.

2.3.2 Kirkkomusiikkiopistot

Vuonna 1903 senaatin kirkollisasiain toimituskunnan päällikkö antoi tehtäväksi Viipurin ja Turun lukkari-urkurikoulujen toiminnan tarkastuksen. Faltin toimi Viipurin koulun tarkastajana ja hän ehdotti koulun uudelleen järjestämistä. Turun koulun tarkistuksen suoritti Ilmari Krohn. Hänen mielestään koulun tulisi keskittyä jumalanpalvelussoiton ja virsilaulun hallintaan ei-kirkollisen musiikin ja konserttitasoon tähtäävän soittotekniikan harjoittamisen sijaan. Kirkon piirissä oli kiinnitetty huomiota lukkarien uskonnollisen koulutuksen vähäisyyteen. Lukkarien koulutuksen yhdistämistä diakonien koulutukseen ehdotti sisälähetystyötä suunnitellut komitea. Ajatus koulutuksen keskittämisestä Helsinkiin nousi esille lukkarien ja urkurien kokouksessa. Helsingissä puolestaan oli esitetty musiikkiopiston, orkesterikoulun ja lukkari-urkurikoulun yhdistämistä. Suomen Kirkon Sisälähetysseuran ehdotuksen mukaan osa lukkari-urkurikoulutuksesta tapahtuisi Sortavalan Liikolan diakonialaitoksen lukkari-diakonikursseilla. Komitean ehdotus vuonna 1909 koulutuksen jakamisesta Helsinkiin ja Liikolaan jakoi mielipiteitä, mutta se toteutui kuitenkin vuonna 1913 ilman valtionapua. Kuitenkin Liikolan koulutus lopetettiin vuonna 1921 vähäisen menestyksen vuoksi. (Pajamo & Tuppurainen 2004, 257–258.)

Tämän jälkeen Turun, Helsingin ja Viipurin lukkari-urkurikoulut jatkoivat toimintaansa. Koulut vaihtoivat nimensä kirkkomusiikkiopistoiksi 1920-luvulla. Koulujen toiminta jatkui hyvin vakaana ja etenkin Viipurin koulu koki suurta nousua. Kirkkomusiikkiopistojen toimintaa kuitenkin arvosteltiin jatkuvasti. Niiden arveltiin pyrkivän kouluttamaan mahdollisimman paljon uusia kanttoreita ilman että kiinnitettiin huomiota heidän taitoihinsa. Vuonna 1939 piispainkokous asetti komitean pohtimaan kirkkomusiikkikoulutuksen uudistamista. Sota kuitenkin helpotti komitean työtä, kun Viipurin opiston toiminta virallisesti loppui vuonna 1940. Vuonna 1945 komitea ehdotti, että Helsinkiin perustettaisiin kirkon

hallinnassa oleva kanttori-urkuriseminaari sekä kirkkomusiikkiakatemia vapaaehtoista jatkokoulutusta varten. Ehdotuksen mukaan Turkuun tulisi sijoittaa ruotsinkielinen koulutus. (Pajamo & Tuppurainen 2004, 387–388.)

Helsingin kirkkomusiikkiopisto oli toiminut samassa tilassa Helsingin Konservatorion kanssa vuodesta 1933 lähtien. Helsingin Konservatoriosta tuli Sibelius-Akatemia vuonna 1939, minkä jälkeen oppilaitosten yhteistyö tiivistyi. Myös Sibelius-Akatemialla alettiin opettaa urkujen soittoa, joka mahdollisti opintojen jatkamista. Vuonna 1951 Turun kirkkomusiikkiopisto päätti lakkauttaa toimintansa, kun koulun huoneiston vuokrasopimus sanottiin irti. Tämän johdosta Turun opisto pyysi Helsingin kirkkomusiikkiopistoa ottamaan vastuulleen oppilaittensa koulutuksen. (Pajamo & Tuppurainen 2004, 388–389.)

2.3.3 Koulutuksen keskittäminen Sibelius-Akatemiaan

Oli epäilyksiä, että kirkko ei pystyisi hoitamaan muusikoittensa koulutusta. Tästä huolestuneena piispainkokous asetti kirkkomusiikkiopistokomitean, jonka tehtävänä oli pyytää Sibelius-Akatemiaa ryhtymään asianmukaisiin toimenpiteisiin ja laatimaan ehdotuksen kirkkomuusikkojen koulutuksesta. Suunnitelmana oli antaa uudessa osastossa sekä kirkkomusiikillisten että uskonnollis-isänmaallisten tavoitteiden mukaiset valmiudet. Sibelius-Akatemian kirkkomusiikkiosaston perustamispäätös tehtiin lopullisesti vuonna 1951. Kirkkomusiikin opiskelijoiden musiikillisesta opetuksesta vastasi Sibelius-Akatemia ja niin sanottujen seurakunnallisten aineiden opetuksesta Suomen evankelis-luterilainen kirkko. Kirkko järjesti opetusta kesäkursseilla Järvenpään Seurakuntaopistossa. Ruotsinkielistä opetusta annettiin Karjaan Lärkkulla-instituutissa. (Pajamo & Tuppurainen 2004, 388–389.)

Jo vuonna 1955 Sibelius-Akatemiaan keskitetty kirkkomusiikkikoulutus sai uuden opetussuunnitelman, joka oli aikaisempaa vaativampi. Vuonna 1958 Harald Andersénista tuli kirkkomusiikkiosaston johtaja. Vuotta myöhemmin hän esitteli Mikkelin hiippakunnan kirkkomusiikkipäivillä uudistuslinjansa. Koulutuksessa tuli nostaa urkujensoiton, improvisoinnin ja kuoronjohdon vaatimustasoa. Hänen mielestään hyvältä kirkkomuusikolta tuli edellyttää kykyä harjoittaa ja johtaa pienen orkesterin tai jousiyhtyeen säestämiä vaativiakin kirkkomusiikkiteoksia. Vaadittiin myös taitoa soinnuttaa virsisävelmiä ja

improvisoida koraalifiguraatioita. Kirkkomuusikoiden piti lisäksi osata transponoida koraaleja, yksinkertaisia koraalialkusoittoja ja yksinlaulusäestyksiä. (Pajamo & Tuppurainen 2004, 468–469.)

Kanttoripulasta oli merkkejä jo 1950-luvulla. Laajennetun piispainkokouksen kanssa oli sovittu, että Sibelius-Akatemian kirkkomusiikkiosastolle ei voitu vuosittain ottaa enempää kuin 15 uutta oppilasta. Andersénin esitys kanttoripulan ratkaisemiseksi oli uuden kirkkomusiikkiopiston tai Sibelius-Akatemian kirkkomusiikkiosaston alaoston perustaminen. Hänen mielestä myös naisille oli annettava mahdollisuus saada kanttori-urkurin virka. Suomen Kanttori-urkuri liitto vastusti viimeksi mainittua ehdotusta, mutta vuonna 1963 kirkolliskokous kuitenkin teki päätöksen tällaisesta uudistuksesta. (Pajamo & Tuppurainen 2004, 470.)

Vuonna 1960 Kuopion musiikkiopistossa aloitettiin kanttori-urkuriensa koulutus. Kuopiossa koulutus tapahtui kiinteässä yhteistyössä Sibelius-Akatemian kanssa ja saman opetussuunnitelman mukaisesti kuin Helsingissä. 1960-luvulla kirkkomusiikkiosastossa tuli mahdollisuus suorittaa myös ylemmän kanttori-urkurin ja musiikinjohtajan tutkinnot. Kuopion oppilaitoksen nimi muuttui 1970-luvulla konservatorioksi. (Pajamo & Tuppurainen 2004, 470.)

3 KANTTORIN KOULUTUS JA TYÖ NYKYPÄIVÄNÄ

3.1 Kanttorin koulutus ja viran kelpoisuusvaatimukset

Kanttorin koulutuksessa merkittävä muutos tapahtui vuonna 1981, kun kanttorinvirat porrastettiin kolmeen eri tasoon ja koulutus uudistui sen mukana. Piispainkokouksen päätöksen mukaan Sibelius-Akatemian kirkkomusiikin koulutusohjelmassa suoritettu musiikin kandidaatin tutkinto antoi kelpoisuuden keskimmäisen asteen kanttorin virkaan. Sibelius-Akatemian Kuopion koulutusyksikkö perustettiin lakkautetun Kuopion konservatorion kirkkomusiikkilinjan tilalle antamaan tätä koulutusta. Aluksi yksikkö toimi Helsingissä sijaitsevan kirkkomusiikkiosaston alaisena. Vuodesta 1995 alkaen toimintaa alettiin harjoittaa sen rinnalla Kuopion osaston nimellä. Ylimmän asteen virkoihin saavutettiin kelpoisuus eräillä lisäopinnoilla samassa oppilaitoksessa. Oulun, Tampereen, Turun ja Pietarsaaren konservatorioissa oli mahdollista hankkia kelpoisuus alimman asteen virkoihin. Alimman asteen kanttoreita koulutetaan konservatorioiden sijasta ammattikorkeakouluissa, mutta muuten asetelma on säilynyt periaatteessa samana. Nimikkeissä tapahtui vuonna 2003 muutos. Nykyään puhutaan eriasteisten virkojen sijaan joko laajaa yliopistotutkintoa, ylempää korkeakoulututkintoa tai muuta piispainkokouksen hyväksymää tutkintoa edellyttävistä kanttorin viroista. (Pajamo & Tuppurainen 2004, 609–610.)

Vapaavuori on kirkkohallituksen pyynnöstä selvittänyt mahdollisuutta muuttaa kanttorin viran kelpoisuutta koskevaa piispainkokouksen päätöstä niin, että virkaa voi hoitaa musiikinopettajan maisteritason koulutuksen ja riittävän kirkkomusiikkikoulutuksen saanut henkilö. Vapaavuoren selvityksen mukaan pienten seurakuntien kanttorin virkoihin ei ole saatu hakijoita. Lisäksi seurakuntien taloudellisen tilanteen vuoksi kanttorin virkoja on muutettu osa-aikaiseksi. Pienissä kunnissa on ongelmana myös se, että päteviä musiikinopettajia ei välttämättä ole. Ratkaisuna tähän ongelmaan Vapaavuoren mukaan olisi se, että pienet kunnat ja seurakunnat voisivat yhdistää voimavaransa, jotta paikkakunnalle saataisiin pätevä musiikkihenkilö hoitamaan koulun ja seurakunnan tarpeita. (Vapaavuori 2005, 1, 16.) Tällaisten seurakunnan ja kuntien yhteisten viranhaltijoiden avulla myös molempien työnantajatahojen musiikkikasvatustarjonta voisi monipuolistua.

Kanttorin koulutuksen ja kelpoisuuden määrittelyn lähtökohtana on kirkkojärjestyksen määräys kanttorin virasta ja sen tehtävistä. (Vapaavuori 2005, 7.) Kirkkojärjestyksen (8.11.1991/1055 v. 1993) 6. luvun 1 §:n 1 momentin mukaan jokaisessa seurakunnassa tulee olla kanttorin virka. Kirkkojärjestyksen 6. luvun 28 §:n mukaan kanttorin tulee hoitaa seurakunnan musiikkitoimintaa. Samalla kanttorin tulee vastata musiikista seurakunnan jumalanpalveluksissa sekä muissa kirkollisissa toimituksissa ja seurakunnan tilaisuuksissa. Muilla kirkollisilla toimituksilla tarkoitetaan esimerkiksi siunaustilaisuuksia, vihkimisiä ja hartaushetkiä. Kanttori on vastuussa seurakunnan musiikkikasvatustyöstä ja samalla hänen kuuluu edistää musiikin käyttöä seurakunnan eri toiminnassa. Kanttorin vastuulla on myös seurakunnan soittimien hoito ja huolto. (Kirkkolainsäädäntö 2008.)

Kanttorin tehtävät on lueteltu kirkkojärjestyksessä. Siinä tehtävät on kuitenkin kerrottu yleisellä tasolla, jolloin viranhaltijalle itselleen jää suuri valinnanvapaus siitä, mitä hän sisällyttää työhönsä ja mitä puolestaan ei. Kirkkojärjestyksen 6. luvun 28 §:n mukaan kanttorin tulee hoitaa musiikkikasvatustyötä. Mielestäni tämä kaipaisi hieman selvennystä, koska kokemusteni mukaan musiikkikasvatustyö vaihtelee todella paljon eri seurakunnissa ja jopa saman seurakunnan kanttoreiden kesken.

Kirkkojärjestyksen 6. luvun 6 §:ssä on selvitetty kanttorin viran kelpoisuusvaatimukset. Kanttorin tehtävissä voi toimia henkilö, joka on suorittanut virkaan tarvittavan koulutuksen. Virkoja ovat ylempää korkeakoulututkintoa edellyttävä kanttorinvirka, laajaa yliopistotutkintoa edellyttävä kanttorinvirka ja muuta piispainkokouksen hyväksymää tutkintoa edellyttävä kanttorinvirka kuten ammattikorkeakoulussa suoritettu kanttorin tutkinto. Myös ulkomailla suoritettujen musiikinopintojen ja tutkintojen avulla voi olla mahdollista saada kanttorin virka. Ulkomailla suoritettujen musiikinopintojen ja tutkintojen tunnustamisesta, rinnastamisesta ja hyväksymisestä päättää kirkkohallitus kirkkolain ja kirkkosäädösten mukaisesti. (Kirkkolainsäädäntö 2008.)

Kirkkolainsäädäntö 2008 -julkaisussa on kerrottu, mitä kanttorinvirkaan vaadittavan tutkinnon tulisi sisältää. Kanttorinviran opintoihin tulee sisältyä jumalanpalvelusmusiikin, kirkollisten toimitusten ja seurakunnan tilaisuuksien musiikin opintoja. Edellä mainittuihin opintoihin sisältyy laulun, musiikinjohton ja urkujensoiton opintoja sekä soittimen hoitoon ja huoltoon

liittyviä opintoja. Näiden lisäksi opintoihin kuuluu teologisia ja rippikouluun ja seurakunnan musiikkikasvatukseen liittyviä pedagogisia opintoja. Opintokokonaisuuteen kuuluu myös yksi opintokokonaisuus, johon sisältyy kirkkomusiikin soveltavia opintoja sekä harjoittelu Suomen evankelis-luterilaisen kirkon seurakunnassa. (Kirkkolainsäädäntö 2008.)

Pedagogisia opintoja, jotka käsittelevät rippikouluopetusta ja seurakunnan musiikkikasvatusta, on vähän verrattuna siihen, kuinka paljon kanttori työssään näitä taitoja tarvitsee. Kuten kirkkojärjestyksessä mainitaan, kanttorin on vastuussa seurakunnan musiikkikasvatustyöstä. Tähän tehtävään ei mielestäni 10 opintopisteen verran pedagogisia opintoja riitä. Kanttori tekee musiikkityötä monen ikäisten ihmisten kanssa ja vielä hyvin monissa erilaisissa tilanteissa, joten tähän olisi hyvä saada enemmän koulutusta.

3.2 Kanttorin koulutus

Tänä päivänä kanttoreiden koulutus keskittyy Sibelius-Akatemiassa Helsinkiin ja Kuopioon. Sibelius-Akatemiassa voi suorittaa kirkkomusiikin ylemmän korkeakoulututkinnon ja jatkotutkintoja, musiikin lisensiaatintutkinnon ja musiikin tohtorintutkinnon. Näiden lisäksi kirkkomusiikkia voi opiskella myös Tampereen ja Oulun ammattikorkeakouluissa. Esittelen seuraavassa hieman tarkemmin kirkkomusiikinopintojen sisältöä eri oppilaitoksissa.

Sibelius-Akatemia

Kirkkomusiikin aineryhmät toimivat Helsingissä ja Kuopiossa. Sibelius-Akatemiassa voi opiskella pääaineena solistisia kirkkomusiikinopintoja. Helsingissä voi lisäksi opiskella pääaineena urkujen ja klavikordin instrumenttiopintoja. Tavoitteena kirkkomusiikin koulutusohjelmassa on, että opiskelijat saavat monipuoliset musiikilliset valmiudet ja edellytykset toimia vastuullisissa kirkkomusiikin asiantuntemusta vaativissa tehtävissä sekä antaa valmiuksia jatko-opintoihin. Syventymiskohteeksi maisterin tutkintoon voi valita kuoronjohdon, laulun, kirkkomusiikkiin liittyvän projektin, tutkimuksen tai urkujensoiton. Opetuskielet ovat suomi ja Helsingissä lisäksi ruotsi, mutta henkilökohtaista opetusta annetaan tarvittaessa myös englanniksi. (Sibelius-Akatemia 2013.)

Kirkkomusiikin opiskelija voi sisällyttää opintoihinsa Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kanttorin virkoihin vaadittavat kelpoisuusopinnot ja saada pätevyyden kirkon kanttorin virkoihin. Opiskelija voi myös suorittaa tutkinnon ilman kelpoisuusopintoja, jolloin hän saa valmiuden toimia muiden kirkkojen ja kristittyjen yhteisöiden tehtävissä. Helsingissä ja Kuopiossa voi suorittaa musiikin kandidaatin (180 op) ja musiikin maisterin (150 op) tutkinnon. Opinnot kestävät yhteensä noin 5,5 vuotta, joista kandidaatin opinnot 3 vuotta ja maisterin opinnot 2,5 vuotta. (Sibelius-Akatemia 2013.)

Sibelius-Akatemian opetussuunnitelman (2013–2014) kirkkomusiikinopintojen musiikin kandidaatin tutkinto sisältää pääaineopintoja, sivuaineopintoja, kieliopintoja ja valinnaisia opintoja. Pääaineopintoihin kuuluu kirkkomusiikolle hyvin tärkeitä opintoja kuten liturginen musiikki, instrumenttiopintoja ja musiikinjohtoa. Liturginen musiikki pitää sisällään liturgista soittoa ja laulua, mikä on kanttorin työn yksi tärkeimpiä tehtäviä. Liturgiseen soittoon kuuluu esimerkiksi virsisoiton hallinta. Instrumenttiopinnot pitävät sisällään urkujen soiton opintoja. Tärkeitä ovat myös lauluopinnot. Musiikinjohton opintoihin kuuluu kuoronjohtoa ja soitinyhtyeenjohtoa. (Sibelius-Akatemia 2013.) Ensin tulee suorittaa kuoronjohton perusteet, jonka jälkeen siirrytään harjoittamaan ja johtamaan opiskelijoista koostuvaa kuoroa.

Sivuaineopintoihin kuuluu musiikinteoriaa ja säveltapailua, musiikinhistoriaa ja pedagogiikkaa. Musiikinteoria, säveltapailu ja musiikinhistoria ovat yhteisiä opintoja kaikille musiikin eri alojen opiskelijoille. Näiden opintojen tarkoituksena on antaa opiskelijalle monipuoliset pohjatiedot musiikin eri tyyleistä ja aikakausista. Pedagogiset opinnot koostuvat lähinnä muutamasta seurakunnan musiikkikasvatukseen liittyvästä kurssista, yhdestä kurssista musiikkipedagogiikkaa ja äänenkäyttöön ja tekstin tulkintaan liittyvistä kursseista. (Sibelius-Akatemia 2013.)

Kieliopinnot ovat kaikille opiskelijoille yhteisiä opintoja. Niihin kuuluu englannin tai saksan kirjallisen ja suullisen taidon opintojakson lisäksi toisen kotimaisen kielen opintojakso. Valinnaisiin opintoihin opiskelija voi valita haluamiaan kursseja esimerkiksi oman kiinnostuksensa kohteen mukaan. Valinnaisiin opintoihin voi sisällyttää esimerkiksi cembalon- tai klavikordinsoittoa. (Sibelius-Akatemia 2013.)

Musiikin maisterin tutkinto sisältää pääaineopintoja, joihin kuuluvat syventymiskohteena instrumentin soitto, liturgisen musiikin opintoja ja opinnäyte. Syventymiskohteena instrumenttiopinnot voivat olla urkujensoiton opintoja, lauluopintoja ja musiikin johdon opintoja. Yhtenä vaihtoehtona on myös jonkin tutkimuksen tai projektin tekeminen. Musiikin maisterin opintoihin kuuluu pääaineopintojen lisäksi valinnaisia opintoja. (Sibelius-Akatemia 2013.)

Kirkkomusiikin opintoihin sisältyy kanttorin kelpoisuuteen vaadittavia teologisia opintoja ja soveltavia opintoja. Soveltavat opinnot koostuvat seurakuntaharjoittelusta, johon kuuluu esimerkiksi rippikoulusuunnitelmaan perehtymistä ja rippikoulun toteuttamista seurakunnassa. (Sibelius-Akatemia 2013.)

Tampereen ammattikorkeakoulu

Musiikin koulutusohjelmassa suoritettavan kulttuurialan ammattikorkeakoulututkinnon suuntautumisvaihtoehdot ovat esittävä säveltaide, kirkkomusiikki, musiikinohjaaja, musiikkipedagogi, musiikkiteknologia, säveltäjä, teatterimusiikki ja musiikkidraama. Musiikinpedagogiikan suuntautumisvaihtoehto jakaantuu kolmeen eri vaihtoehtoon, instrumenttipedagogiikkaan, musiikinteoriapedagogiikkaan ja kuoronjohtoon. (Tampereen ammattikorkeakoulu 2013.)

Musiikinkoulutusohjelman opetussuunnitelmassa (2012) kirkkomusiikin koulutusohjelma sisältää perusopintoja, ammattiopintoja, harjoittelua, vapaasti valittavia opintoja ja opinnäytetyön. Opintojen sisältö on vastaavanlainen kuin Sibelius-Akatemian kirkkomusiikin opintojen sisältö. Opintoihin kuuluu instrumenttiopintoja, musiikin teoreettisia opintoja, kirkkomusiikin suuntautumisvaihtoehdon ammattiopintoja ja käytännönharjoittelua, kieliopintoja ja opinnäytetyö. (Tampereen ammattikorkeakoulu 2013.)

Tampereen ammattikorkeakoulun Internet-sivuilla mainitaan, että opintoja voidaan valita eri suuntautumisvaihtoehtojen tarjonnasta musiikin koulutusohjelman monipuolisen rakenteen ansiosta. Koulutusohjelman tarjontaa monipuolistavat myös toimivat työelämäsuhteet ja vilkas kansainvälisyys. Nämä mahdollistavat laaja-alaiseen osaamisen ja sen, että opiskelija voi profiloitua opintonsa oman kiinnostuksen ja suuntautumisensa mukaan.

Liturgisten ja kirkollisten opintojen lisäksi kirkkomusiikin suuntautumisvaihtoehdon ammattiopinnot syventävät osaamista pianonsoiton, kitaransoiton, vapaan säestyksen, yhteismusisoinnin ja pedagogisten opintojen alueella. Pää- ja sivuinstrumenttiopinnot ovat keskeisiä opintojen kokonaisuuksia. Suuntautumisvaihtoehdosta valmistuneen pääinstrumenttina on joko urkujensoitto, laulu tai kuoronjohto, joita kaikkia valmistunut hallitsee vaadittavissa määrin. (Tampereen ammattikorkeakoulu 2013.)

Oulun ammattikorkeakoulu

Oulun ammattikorkeakoulun musiikin koulutusohjelman kirkkomusiikin suuntautumisvaihtoehdon opinnot sisältävät perusopintoja, ammattiopintoja, ammattitaitoa edistävän harjoittelun, vapaasti valittavia opintoja ja opinnäytetyön. Opintojen sisältö on vastaavanlainen kuin Tampereen ammattikorkeakoulussa. Samaan tapaan kuin Tampereen ammattikorkeakoulussa myös Oulussa tutkintoon voi valita opintoja vapaasti muiden Kulttuurialan yksikön koulutusohjelmien opetussuunnitelmista. (Oulun ammattikorkeakoulu 2013.)

Kirkkomusiikkiopintoja tarjoavat oppilaitokset antavat kirkkolainsäädännön mukaisia kanttorin virkaan vaadittavia opintoja. On kuitenkin havaittavissa, että pääpainotus opinnoissa vaihtelee oppilaitosten välillä. Ammattikorkeakoulujen tarjoamien muiden musiikin suuntautumisvaihtoehtojen opintojen yhdistäminen kirkkomusiikinopintoihin antaa kuitenkin opiskelijalle hieman laaja-alaisemman koulutuksen kuin Sibelius-Akatemian perinteiseen kirkkomusiikkiin pohjautuva koulutus.

Kaksoiskoulutus Sibelius-Akatemiassa

Vapaavuoren selvityksen yhtenä tutkimuskysymyksenä oli se, voidaanko kanttorin viran kelpoisuusehtoja muuttaa siten, että virkaa voisi hoitaa musiikinopettajan maisteritason koulutuksen ja riittävän kirkkomusiikkikoulutuksen saanut henkilö. Yksi Vapaavuoren toimenpide-ehdotus oli, että Jyväskylän yliopisto ja ammattikorkeakoulu voisivat toimia yhteistyössä tässä asiassa. (Vapaavuori 2005, 1, 22.) Käytännössä asia ratkaistiin niin, että vuodesta 2007 lähtien Jyväskylän yliopistossa filosofian maisterin tutkinnon suorittanut on voinut hakea opiskelemaan Sibelius-Akatemian kirkkomusiikin aineryhmään Kuopioon,

jolloin hän on voinut täydentää opintojaan liturgisilla opinnoilla ja instrumenttiopinnoilla. Syventävissä opinnoissa syventymiskohteena on musiikkikasvatus.

3.3 Kanttorin työ seurakunnan musiikkikasvattajana

Koululla on ollut keskeinen asema yleisessä musiikkikasvatuksessa. Kirkon musiikkikasvatus toteutui koulujen välityksellä menneillä vuosisadoilla. Kirkon ja koulun musiikkikasvatus eriytyivät toisistaan, kun koululaitos itsenäistyi. Musiikkikasvatuksesta huolehtivat nykyisin koulujen ja seurakuntien lisäksi muun muassa päiväkodit, kansalais- ja työväenopistot, kansanopistot, musiikkioppilaitokset ja kirjastot. (Musiikkikasvatus seurakunnassa 1989, 3.) Usein kuitenkin koulujen tarjoama musiikkikasvatus on monelle lapselle ja nuorelle se ainut mahdollinen kosketus musiikkiin ilman tieto- ja viestintäteknologian tarjoamia mahdollisuuksia.

Kirkon olemus ja sen tehtävät antavat seurakunnan musiikkikasvatukselle oman erityisluonteensa. Raamatussa kehoitetaan laulamaan kiitollisin mielin Jumalalle psalmeja, ylistysvirsiä ja hengellisiä lauluja (Kol. 3:16). Näin Raamattu osoittaa musiikin niveltävän erityisellä tavalla kirkon olemukseen ja tehtävään (Musiikkikasvatus seurakunnassa 1989, 3.)

Luterilaisen kirkon musiikkiperinne pohjautuu Martti Lutherin näkemykseen musiikista. Lutherin käsitys puolestaan perustuu Raamatusta ja kirkon perinteestä avautuviin näkökulmiin. Lutherin mukaan musiikkia tulisi käyttää seurakunnan elämässä mahdollisimman monipuolisesti, koska se on Jumalan luomaa. Ihmisen myönteinen kasvu edistyy, kun musiikin rakentavat ja eheyttävät ominaisuudet toteutuvat musiikkia harjoitettaessa. Luther pitää musiikkia yhtenä kirkon tunnusmerkeistä. (Musiikkikasvatus seurakunnassa 1989, 3.)

Musiikkikasvatus seurakunnassa -julkaisun mukaan ”Kirkon musiikkikasvatuksen yleistavoitteena on auttaa ihmistä ymmärtämään musiikin merkitys kirkossa, kokemaan musiikki tärkeäksi kasvulleen kristittyinä ja löytämään elämässään musiikillisen ilmaisun mahdollisuuksia.” (Musiikkikasvatus seurakunnassa 1989, 4.) Tämän yleistavoitteen tulisi kohdata jokainen seurakuntalainen tämän omaa musiikillista taustaa katsomatta. On kuitenkin

valitettavaa, että monesti seurakunnan musiikkikasvatus ei kohtaa kaikkia seurakuntalaisia. Olisikin hyvä, että jo lapsesta lähtien seurakunta voisi tarjota jäsenilleen monipuolisen musiikin avulla uusia kokemuksia, jotta kirkon musiikkikasvatuksen yleistavoite toteutuisi.

Kanttoreiden työnkuva on hyvin monipuolinen. Musiikkikasvatuksen tulisi olla hyvin vahva osa kanttorin työtä. Musiikkikasvatus seurakunnassa -julkaisun mukaan kanttoreilla ei toistaiseksi ole ollut käytettävissä yleisesti hyväksytyjä tavoitteita seurakunnan musiikkikasvatuksen toteuttamiseen, rippikoulun musiikinopetusta lukuun ottamatta. Tästä johtuen musiikkikasvatus seurakunnissa on ollut kirjavaa ja sattumanvaraista. Toisaalta on koettu myös epävarmuutta siitä, mitä musiikkikasvatus seurakunnissa on. (Musiikkikasvatus seurakunnassa 1989, 4.) Musiikkikasvatus seurakunnassa -julkaisu on laadittu vuonna 1989, minkä jälkeen ei kanttoreiden musiikkikasvatukselliseen työnkuvaan ole tullut juurikaan uusia ohjeita. Kanttoreiden työnkuva on muuttunut hieman vuosien varrella, joten olisi suotavaa, että myös musiikkikasvatukselliset tavoitteet tulisi päivittää uudelle vuosituhannele ja samalla kiinnittää huomiota seurakunnan musiikkikasvatuksen kehittämiseen.

Kirkon kasvatustoiminnan kokonaisuohjelma on julkaistu vuonna 1977 palvelemaan seurakunnan kaikkien työalojen kasvatustoimintaa. Tämän vuoksi musiikkikasvatusta ei ole mielekästä toteuttaa irrallaan seurakunnan muusta toiminnasta. Musiikin merkitys keskeisenä kasvatuksellisenä tekijänä painottuu luonnollisesti musiikkikasvatuksen tavoitteissa. Uskoon auttamisen ja uskossa elämisen näkökulmat ovat olennaisia. Musiikin omaan luonteeseen perustuvat erityistavoitteet liittyvät läheisesti niihin. (Musiikkikasvatus seurakunnassa 1989, 5.)

3.3.1 Kirkon musiikkikasvatuksen tavoitteet

Kirkon musiikkikasvatuksen tavoitteiden määrittelyssä on noudatettu kirkon kasvatustoiminnan kokonaisuohjelman rakennetta. Sen mukaisesti asiaa käsitellään tavoitealueina, tavoitteina ja oppimisalueina. Tavoitealueet ja niiden sisällölliset lähtökohdat ovat henkilökohtainen tavoitealue, seurakunnallinen tavoitealue ja yhteiskunnallinen tavoitealue. (Musiikkikasvatus seurakunnassa 1989, 5.)

Kirkon musiikkikasvatuksen tavoitteena on auttaa ihmistä ymmärtämään musiikin merkitys kirkossa, kokemaan musiikki tärkeäksi kasvulleen kristittyinä ja löytämään elämässä musiikilliseen ilmaisuun mahdollisuuksia. Kirkon musiikkikasvatuksen tavoitealueet ovat seuraavat:

Henkilökohtainen tavoitealue

Kirkon musiikkikasvatuksen tavoitteena on

1. auttaa ihmistä kokemaan musiikilliset taipumuksensa Jumalan antamina lahjoina, joista hän saa iloita ja kokea tyydytystä
2. auttaa ihmistä kehittämään ja käyttämään musiikillisia taipumuksiaan Jumalan tahdon mukaisella tavalla omassa elämässään ja lähimmäistensä parhaaksi
3. auttaa ihmistä kokemaan musiikki merkittäväksi kasvulleen ihmisenä
4. auttaa ihmistä kokemaan musiikin rakentava merkitys tunne-elämälle ja ihmisten väliselle vuorovaikutukselle

Seurakunnallinen tavoitealue

Kirkon musiikkikasvatuksen tavoitteena on

1. auttaa ihmistä ymmärtämään musiikin asema kirkossa ja seurakunnan elämässä
2. auttaa ihmistä ymmärtämään musiikin mahdollisuudet evankeliumin viestittämisessä
3. rohkaista ja auttaa ihmistä musiikin keinoin ilmaisemaan uskoaan ja vastaamaan Jumalan puhutteluun
4. auttaa ihmistä kokemaan musiikkia harjoitettaessa syntyvä yhteys seurakunnassa
5. auttaa ihmistä sisälle kirkon musiikin rikkaaseen perinteeseen
6. auttaa ihmistä kasvamaan vastuuseen seurakuntansa musiikkielämän vaalimisessa

Yhteiskunnallinen tavoitealue

Kirkon musiikkikasvatuksen tavoitteena on

1. auttaa ihmistä ymmärtämään musiikki Jumalan luomislahjana
2. auttaa ihmistä tulemaan tietoiseksi musiikkikulttuurin eri muodoista, omasta kansallisesta musiikkiperinteestä ja sen vaalimisen merkityksestä
3. auttaa ihmistä kristillisen uskon pohjalta arvioimaan tarjolla olevaa musiikkia ja tekemään mielekkäitä valintoja
4. auttaa ihmistä edistämään yhteistoimintaa seurakunnassa ja kunnan musiikkitoimintojen kesken auttaa ihmistä kokemaan musiikin myönteinen merkitys perheessä ja ystäväpiirissä. (Musiikkikasvatus seurakunnassa 1989, 5–7.)

Jokaisen tavoitealueen tavoitteiden kohdalla, ja erityisesti henkilökohtaisen tavoitealueen kohdalla, seurakuntalaisella itsellään on suuri vastuu siitä, toteutuvatko tavoitteet. Kaikkien edellä mainittujen tavoitealueiden tulisi toteutua kanttorin tekemässä työssä. Kanttorit eivät voi mitenkään varmistua siitä, että jokainen tavoite toteutuisi kaikkien seurakuntaisten kohdalla. Kaikkien seurakunnan työntekijöiden olisikin tämän vuoksi hyvä olla kanttorin tukena auttamassa tavoitteiden toteutumisessa.

3.3.2 Seurakunnan varhaiskasvatuksen kehitys

Varhaiskasvatus on ensimmäinen vaihe seurakunnassa, jossa lapsi voi saada kosketusta seurakunnan musiikkikasvatukseen. Varhaiskasvatukseen kuuluu kaikki seurakunnan tarjoama toiminta alle kouluikäisen lapsen ja hänen perheensä kanssa. Varhaiskasvatustoimintaan kuuluu esimerkiksi pyhäkoulu- ja kerhotoiminta sekä musiikkileikkikoulut.

Seurakunnan tarjoama varhaiskasvatustoiminta on alkanut pyhäkoulu toiminnan muodossa. Pyhäkouluopetuksessa musiikilla on tärkeä merkitys. Varhaisiän musiikkikasvatus seurakunnassa -julkaisun (2004) mukaan ensimmäinen lapsille tarkoitettu kokoelma *Pyhäkoululauluja* julkaistiin vuonna 1892 Pyhäkouluyhdistyksen toimesta. Tämän jälkeen vuoden 1932 virsikirja sai oman osastonsa lapsille. Pyhäkoulut ja kinkerit olivat paikkoja, joissa opittiin lasten virsiä ja hengellisiä lauluja. Myöhemmin tuli myös perhekerkkoja, joissa laulettiin lapsille suunnattuja virsiä ja hengellisiä lauluja. Alle kouluikäisten musiikkikasvatus 1900-luvun alkupuolella perustui lähinnä pyhäkouluissa tapahtuvaan yhteislauluun. Tämän kehityksen kautta syntyi paljon uusia hengellisiä lastenlauluja, jotka oli tarkoitettu rukouslauluiksi ja lauluiksi, jotka perustuivat Raamatun kertomuksiin. Lauluihin otettiin mukaan laululeikkejä ja rytmisoittimia. Musiikkipyhäkoulut antoivat suuren mahdollisuuden soittamiselle ja laulamiseksi. (Varhaisiän musiikkikasvatus seurakunnassa 2004, 6.)

Lasten virsikirja syntyi vuonna 1988 ja uudempi painos siitä tuli vuonna 1997. Lasten virsikirja on lisännyt lasten hengellisten laulujen ja virsien käyttöä pyhäkouluissa, perhekerhoissa, päiväkerhoissa sekä kodeissa. (Varhaisiän musiikkikasvatus seurakunnassa 2004, 6.) Lapsiperheille suunnatuissa jumalanpalveluksissa käytetään nykyään paljon myös

Lasten Virsikirjaa. Lasten virret ovat helpompia oppia kuin aikuisten virret ja näin lasten on helpompi osallistua jumalanpalvelukseen.

Päiväkerhojen vakiintuminen pyhäkoulujen rinnalle 1960-luvulla antoi sysäyksen myös kirkon piirin perustetuille alle kouluikäisten musiikkiryhmille, -kerhoille ja -leikkikouluille 1970-luvulla. Tämän jälkeen seurakunnissa aloitettiin vanhemmille ja vauvoille suunnattu yhteinen niin sanottu vauvamuskarit 1980-luvulla. (Varhaisiän musiikkikasvatus seurakunnassa 2004, 6.) Vauvamuskarit tuo seurakunnan toimintaan mukaan pienimmätkin perheenjäsenet, jotka ovat aiemmin jääneet muiden varjoon.

Seurakunnan varhaiskasvatus- ja musiikkitoiminta on kohdannut uusia haasteita musiikin ja varhaiskasvatuksen kehittyneen asiantuntemuksen myötä. (Varhaisiän musiikkikasvatus seurakunnassa 2004, 6.) Vauvamuskarin, pyhäkoulun ja muun seurakunnan varhaisnuorille tarkoitetun monipuolisen toiminnan avulla lapsi saa hyvän pohjan, josta on hyvä jatkaa seurakunnan nuorille tarkoitettuun musiikkitoimintaan kuten kuoroihin ja mahdolliseen bänditoimintaan.

3.3.3 Varhaisiän musiikkikasvatuksen lähtökohdat ja yleistavoitteet

Varhaisiän musiikkikasvatus seurakunnassa (2004) esittelee seurakunnan varhaisiän musiikkikasvatuksen lähtökohdat ja yleistavoitteet, joiden mukaan varhaisiän musiikkikasvatus seurakunnassa tulisi rakentaa. Lähtökohtana on, että seurakunnan varhaisiän musiikkikasvatus kehittää lapsen musiikillista ja henkistä kasvua. Perheitä on myös tarkoitus tukea musiikillisin keinoin kasvamaan seurakunnanyhteydessä. Lapsen kehityksen tunteminen ja siihen liittyvä musiikkikasvatuksellinen tietämys on varhaisiän musiikkikasvatuksen perusta. Tämä onkin yksi varhaisiän musiikkikasvatuksen neljästä yleistavoitteesta. (Varhaisiän musiikkikasvatus seurakunnassa 2004, 7.) Jotta tavoitteet toteutuisivat, perheet voivat yhdessä lasten kanssa osallistua esimerkiksi vauvamuskariin, mikä antaa vahvan pohjan lapsen musiikilliselle kasvulle. Siitä on hyvä yhdessä perheenä jatkaa osallistumista seurakunnan muuhun musiikkitoimintaan kuten vaikkapa mukulamessuun tai lapsille suunnattuun jumalanpalvelukseen.

Yksi olennainen osa seurakunnan elämää on varhaisiän musiikkikasvatus. Sen perustana on Jumalan armo ja hyväksyvä rakkaus jokaista ihmistä kohtaan. Se antaa myös pohjan lapsen musiikilliselle että kokonaisvaltaiselle henkiselle ja hengelliselle kasvulle. On tärkeää antaa aikaa oman muusikkouden löytämiseen ja kehittymiseen. Lisäksi on hyvä kiinnittää huomiota itseilmaisun kehittämiseen ja rohkaista musikaalisuuden kokonaisvaltaiseen toteuttamiseen. (Varhaisiän musiikkikasvatus seurakunnassa 2004, 7.) Myöhemmin esittelemäni perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa on vastaavia tavoitteita musiikkikasvatukselle.

Varhaisiän musiikkikasvatus seurakunnassa -julkaisu (2004) esittelee neljä yleistavoitetta, joita kirkko pitää esillä varhaisiän musiikkikasvatuksessa. Yleistavoitteet ovat seuraavat:

1. Musiikin rakkauden herättäminen ja vaaliminen.
2. Lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen ja kasvun tukeminen musiikin avulla.
3. Lapsen musiikillisen ajattelun ja ilmaisun kehittäminen.
4. Lapsen uskonnollisen ja yhteisöllisen kasvun tukeminen musiikin avulla.

Nämä seurakunnan musiikkikasvatuksen tavoitteet on esitelty seuraavassa.

Musiikin rakkauden herättäminen ja vaaliminen

Musiikkia harjoittaessa voivat toteutua musiikin rakentavat ja eheyttävät ominaisuudet. Tämä edistää myös ihmisen myönteistä kehitystä ja kasvua. Raamatussa musiikki liitetään sekä yksittäisen ihmisen että seurakunnan elämään. Psalmien teksteistä löytyy kohta, jossa musiikki liitetään keskeisesti Jumalan tekojen ylistämiseen. Psalmeissa käsitellään niin ihmisten iloa, kiitosta, ylistystä kuin myös hätää, murhetta ja ahdistusta. Raamatun mukaan musiikki liittyy yhteisiin kokoontumisiin, jossa sillä on merkittävä tehtävä yhteyden ja osallisuuden rakentajana. (Varhaisiän musiikkikasvatus seurakunnassa 2004, 11–12.) Tämän vuoksi seurakunnan kaikissa toimituksissa musiikki on vahvasti mukana. Musiikki eri toimituksissa mahdollistaa kirkon musiikkikasvatuksen tavoitteiden toteutumisen ja erityisesti seurakunnallisen tavoitealueen toteutumisen. Tässä on havaittavissa, että 2000-luvulla laaditussa Varhaisiän musiikkikasvatus seurakunnassa -julkaisussa on huomioitu jo yli 20 vuotta aiemmin tehdyn Musiikkikasvatus seurakunnassa -julkaisun (1989) asettamat tavoitteet.

Martti Luther perusteli musiikin käyttöä seurakunnassa sillä, että musiikki on Jumalan luomistyön tulos ja sitä tuli käyttää seurakunnan rakennukseksi monipuolisesti ja rikkaasti. Luterilainen kirkko onkin käyttänyt laulu- ja soitinmusiikkia monipuolisesti evankeliumin julistamiseen. Rukous, ylistäminen ja laulu ovat Lutherin mukaan kirkon tärkeimpiä tuntomerkkejä. (Varhaisiän musiikkikasvatus seurakunnassa 2004, 12.)

Seurakunnan tärkeimpiä tehtäviä ovat julistus, rukous ja yhteys. Musiikki on yksi näiden tehtävien toteutustapa. Luterilaisen teologian mukaan laulettuun sanassa Kristus on läsnä. Tämä on yksi syy siihen, miksi virsillä on vahva käytännön merkitys ja vaikutus seurakunnan elämässä. Monipuolisessa jumalanpalveluselämässä musiikilla on tärkeä osansa. Se on osa rukoustahtumaa, jossa rukous saa laulun ja soiton muodon. Jumalanpalveluksessa keskeisintä ovat virret ja näiden syvin olemus on julistusta ja rukousta. Musiikki on osa kirkon olemusta ja perustehtävää, siksi se kuuluu kaikille. (Varhaisiän musiikkikasvatus seurakunnassa 2004, 12–13.)

Tämän ensimmäisen yleistavoitteen voisi liittää koko seurakunnan musiikkikasvatukseen eikä vain varhaisiän musiikkikasvatukseen tavoitteeksi. Musiikin rakkauden herättäminen ja vaaliminen on tärkeää koko ihmiselämä ajan eikä ainoastaan lapsuudessa.

Lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen ja kasvun tukeminen musiikin avulla

Lapsen tärkein kehityksen ja kasvun väline on vuorovaikutus. Vuorovaikutuksen avulla jo pienikin vauva oppii olemaan yhteydessä muihin ihmisiin. Musiikkia pidetään yhtenä apuvälineenä pienen lapsen ja vanhemman välisessä keskustelussa. Lapsen tunne-, ajattelu- ja sosiaalisen elämän valmiuksia tuetaan musiikkikasvatuksen avulla. Lapsen minän kehitystä ja henkistä kasvua vahvistavat musiikillinen itseilmaisuus ja musiikilliset vuorovaikutustilanteet. Lapsen kehollisia ja motorisia valmiuksia voidaan kehittää musiikillisen ilmaisun, musiikkiliikunnan sekä soiton avulla. (Varhaisiän musiikkikasvatus seurakunnassa 2004, 14.)

Lapsen musiikillisen ajattelun ja ilmaisun kehittäminen

Lapsen musiikillisen kehityksen vaiheita ovat toiminnallinen, ikoninen ja symbolinen vaihe. Toiminnallisessa vaiheessa lapsi kokee ja liikkuu musiikin kautta saamansa herätteen vaikutuksesta. Lapsi muuttaa musiikin liikkeitä kuulohavainnon kautta kehonliikkeiksi.

Ikonisessa vaiheessa musiikilliseen toimintaan voidaan liittää fantasioita ja mielikuvia. Tämä mahdollistaa sen, että lapsi voi muistaa samana toistuvaa musiikkia ja verrata sitä johonkin aiemmin kuultuun. Kun yhdistetään leikkiä musiikillisten havaintojen harjoitteluun, voidaan musiikillisten käsitteiden oppimisprosessia parantaa huomattavasti. Symbolisen ajattelun vaiheeseen liittyy kehitysvaihe, jolloin musiikin kieli ja symbolit alkavat kiinnostaa lasta. Leikin avulla voidaan kehittää lapsen musiikillista ajattelua jo varhain ennen kouluikää. Liikkumisen, leikin ja mielikuvien kautta lapsi oppii luontevimmin musiikin kielellissymboliset käsitteet. (Varhaisiän musiikkikasvatus seurakunnassa 2004, 21–22.)

Musiikin kuunteleminen ja soittaminen ja sen mukana liikkuminen ovat varhaisiän musiikkikasvatuksen tärkeimpiä välineitä. Musiikkia voidaan liittää myös muihin esteettisen kasvatuksen toimintoihin kuten maalaukseen, kirjallisuuteen ja draamaan. Lisäksi musiikki voi olla menetelmänä muissa kasvatuksen osa-alueissa kuten vieraisiin kulttuureihin tutustumisessa. Lapsille sopivan musiikillisen toiminnan ja leikin avulla voidaan kehittää lapsen kuuntelukykyä sekä rytmi-, sävel-, sointu- ja muototajua. Jokapäiväisen laulamisen lisäksi lapsia tulisi ohjata kokonaisvaltaiseen musiikilliseen ilmaisuun ja terveeseen äänenkäyttöön. (Varhaisiän musiikkikasvatus seurakunnassa 2004, 21–23.)

Tämän varhaisiän musiikkikasvatuksen yleistavoitteen toteuttaminen yhteistyössä kanttoreiden ja lapsityönohjaajien kanssa antaisi mahdollisuuden monipuoliseen musiikkikasvatukseen seurakunnassa. Kanttorin ja myös muiden seurakunnan työntekijöiden välinen yhteistyö parantaisi musiikin monipuolisuutta, ja näin sen kohtaisivat kaikki seurakuntalaiset.

Lapsen uskonnollisen ja yhteisöllisen kasvun tukeminen musiikin avulla

Lapsen kristillisen kasvun kehitystä tuetaan varhaisiän musiikkikasvatuksella. Perhejumalanpalveluksen tarkoituksena on ottaa huomioon niin aikuiset kuin lapset. Laajasti ajateltuna kirkon toiminta ja kokonaisuudet voidaan nähdä musiikkikasvatuksena. Kun lapsi osallistuu jumalanpalvelukseen, hän kohtaa jumalanpalveluksen musiikin, virret ja hengelliset laulut. Lasten ja perheiden näkökulma tulisi ottaa huomioon jumalanpalveluselämässä niin, että lapsi voi ilmaista uskoaan luontevasti laulaen, soittaen, liikkuen tai kuuntelemaan hiljentyen. Musiikki liittyy olennaisesti kirkkovuoden kiertoon, samoin kuin jokaisen

seurakuntalaisen arkeen ja juhlaan. Musiikki on seurakunnissa voimakkaasti yhteisöllinen kokemus, mutta tarkoituksena on kuitenkin jättää tilaa jokaisen yksilön persoonallisille mielenmaisemille ja kokemuksille. Varhaisiän musiikki on olennainen ja toimintaa rikastuttava osa päiväkerhojen, avointen päiväkerhojen ja perhekerhojen ohjelmaa jumalanpalveluselämän lisäksi. Paikalliselle musiikkikasvatustyölle merkittävän tuen antaa seurakuntien musiikkileikkikoulutoiminta, joka johdattaa lapsia seurakuntien kuorotoimintaan. (Varhaisiän musiikkikasvatus seurakunnassa 2004, 30.)

3.3.4 Musiikin merkitys rippikoulussa

Rippikoulu on monelle nuorelle ainut yhteys seurakunnan toimintaan. Jotta nuori saataisiin rippikoulun jälkeen mukaan seurakunnan toimintaan, rippikoulun tulisi olla nuorelle myönteinen kokemus. Rippikoulun tulee tarjota monia erilaisia kokemuksia nuorelle. Tämä voidaan saavuttaa monipuolisen toiminnan avulla. Musiikin, yhteistoiminnallisuuden, hengellisen sanoman ja kaiken muun rippikoulussa tapahtuvan toiminnan kautta nuori saa hyvät eväät toimia aktiivisena seurakunnan jäsenenä.

Rippikoulusuunnitelman 2001 mukaan rippikoulussa musiikki ei ole vain pelkkiä musiikintunteja, vaan se sisältää osallistumisen seurakunnan toimintaan ennen leirijaksoa, leirin musiikin- ja muun opetuksen, yhteisen vapaa-ajan vieton sekä jumalanpalvelus- ja rukouselämän. Rippikoulun yleistavoitteisiin kuuluu, että nuori vahvistuisi uskossaan ja lähimmäisenrakkaudessa ja eläisi rukouksessa ja seurakuntayhteydessä. Musiikki tukee tätä tavoitetta rippikoulussa. Rippikoulun tarkoituksena on saada nuori pohtimaan musiikin merkitystä itselleen. Musiikilla on vahva vaikutus yleiseen ilmapiiriin, sillä parhaimmillaan musiikki toimii yhteydenluojana rippikoululaisten, isosten ja ohjaajien välillä. Musiikki antaa myös aineksia ihmisten väliseen vuorovaikutukseen ja toisten kohtaamiseen. Pyhyiden ja Jumalan läsnäolon tunteminen on mahdollista musiikin kautta. Lisäksi musiikin avulla omien tunteiden käsitteleminen helpottuu. (Elämä – Usko – Rukous 2001, 32–33.)

Nuorelle musiikki antaa mahdollisuuden vahvistaa itseluottamusta sekä kiinnittyä paremmin omiin ajatuksiin, muistoihin ja tunteisiin. Musiikki toimii välikappaleena kasvamiselle, etsimiselle ja itsenäistymiselle. Musiikin monipuolistuminen on jakanut nuoret omiin

ryhmiinsä, mutta se voi silti lisätä suvaitsevaisuutta ja ymmärrystä erilaisuutta kohtaan. Musiikkia pidetään välineenä, jonka avulla myös aikuiset voivat ymmärtää paremmin nuorta ja hänen tunteitaan. (Elämä – Usko – Rukous 2001, 32–33.) Rippikoulun musiikkikasvatus antaa nuorelle mahdollisuuden tutustua seurakunnassa tapahtuvaan monipuoliseen musiikkityöhön. Konfirmaatiossa nuoret saavat mahdollisuuden tuoda heille suunnattua hengellistä musiikkia lähemmäs muita seurakunnan jäseniä.

Yhteinen soittaminen ja laulaminen on rippikoulun musiikin keskeisin tehtävä. Yhdessä tekeminen yhdistää nuoria ja antaa valmiuksia rippikouluryhmän työskentelyyn. Musiikkiliikunta, kuunteleminen, ryhmätyöt ja keskustelut ovat soittamisen ja laulamisen lisäksi musiikin opetuksessa käytettäviä tärkeitä työtapoja. Opetettavan asian käsittelylle luonteenomainen toimintatapa, ryhmän koko ja valmiudet sekä tilojen asettamat rajoitukset on syytä ottaa huomioon työtapoja valittaessa. Opetuksessa voidaan käyttää erilaisia ulottuvuuksia, joiden kaikkien tulisi olla keskenään tasapainossa. Rippikoulussa musiikin tehtävä on tukea yleistavoitteen saavuttamista ja nuoren omaa musikaalisuutta. (Elämä – Usko – Rukous 2001, 34.)

Monesti kanttorit käyvät rippikoulussa pitämässä vain musiikin tunnit. Tällöin kanttori ei juuri ole mukana muuten rippikoulutoiminnassa. Musiikkikasvatus rippikoulussa on kuitenkin muutakin kuin ainoastaan pakolliset musiikintunnit. Olisi tärkeää, että kanttorit tekisivät yhteistyötä muiden rippikoulun ohjaajien ja isosten kanssa, jolloin rippikoululaiset voisivat saada monipuolisen musiikkikasvatuksellisen kokemuksen. Tämä voi saada rippikoululaisen innostumaan jatkossakin seurakunnan tarjoamasta musiikkitoiminnasta. Rippikoulusuunnitelma painottaakin, että yhteistyön avulla rippikoulussa päästään parhaiten tavoitteisiin. Olisi tärkeää, että opettajatiimi suunnittelee yhdessä rippikoulun kokonaisuuden. Kanttorin tehtävänä on vastata musiikin jäsenyydestä kokonaisuuteen yhdessä muiden työntekijöiden kanssa. Olisi hyvin tärkeää, että kanttori voisi olla mukana leirillä kokoaikaisesti, mutta se ei ole useinkaan mahdollista. Kanttorin mahdollisesta läsnäolosta huolimatta, musiikin tulisi luontevasti liittyä kaikkeen toimintaan.

Musiikillinen sisältö rippikoulussa on hyvin monipuolista. Monet rippikoulun musiikkikasvatukseen liittyvät sisällöt ovat yhtenäisiä koulun musiikkikasvatuksen sisältöjen

kanssa. Rippikoulusuunnitelma 2001 mukaan seurakunnan toiminta, sen elämä ja käytännöt ovat rippikoulun musiikin suunnittelun lähtökohtia. Lisäksi kokoontuvan rippikouluryhmän valmiudet ja taidot ovat tärkeitä. On tärkeää keskustella musiikin merkityksestä nuorten kanssa, koska musiikilla on heidän elämässään vahva merkitys. On myös hyvä pohtia nuorten kanssa, miksi musiikilla on niin keskeinen asema seurakunnan toiminnassa, mihin musiikin käyttö seurakunnassa perustuu, mihin sillä pyritään ja miten sitä voi monipuolisesti käyttää. Samalla on hyvä tutustua kirkon rikkaaseen musiikkiperinteeseen. (Elämä – Usko – Rukous 2001, 35.)

Yksi keskeisimmistä rippikoulun sisällöistä on jumalanpalveluksen musiikki. Opetuksessa on tärkeää, että nuori oppii hahmottamaan jumalanpalveluksen kokonaisuuden. Samalla tulisi myös hahmottaa eri osien merkityksiä ja sisältöjä. On myös hyvin tärkeää perehtyä oman seurakunnan käytäntöihin ja käytettäviin sävelmiin. Jumalanpalvelusmusiikin ja seurakunnan musiikkielämän ulottuvuuksiin voidaan perehtyä tutustumalla kanttorin työhön. Samalla voidaan myös perehtyä musiikkitoimintaan, jota oma seurakunta voi tarjota nuorelle. (Elämä – Usko – Rukous 2001, 35.) Parhaimman kosketuksen jumalanpalvelusmusiikkiin rippikoululainen saa, kun hän käy seuraamassa jumalanpalvelusta. Tässä yhteydessä kanttorit pitävät usein ainakin yhden rippikoulun musiikintunneista, jolloin samalla tutustutaan kanttorin opastuksella jumalanpalvelusmusiikin keskeisimpään soittimeen, urkuihin.

Toisena tärkeänä asiana rippikoulun musiikissa on virsikirjaan tutustuminen. Virsikirja on hyvin olennainen osa jumalanpalveluksessa ja seurakunnan elämässä. Virsien laulaminen on hyvä tapa tutustua virsikirjaan. Virsikirjaan voidaan tutustua musiikin tuntien lisäksi leirillä pidettävissä jumalanpalveluksissa ja rukoushetkissä. Kirkollisiin toimituksiin tutustuminen on yksi osa rippikoulun musiikin opetusta. Opetuksessa on hyvä perehtyä toimitusten luonteeseen. Nuorten kanssa tulisi pohtia eri toimituksissa käytettäviä musiikinmuotoja. Samalla voidaan opetella valitsemaan eri tilanteisiin sopivia virsiä. (Elämä – Usko – Rukous 2001, 35.)

Hengellinen nuorisomusiikki on käsitteenä laaja ja monitulkintainen. Nuorisomusiikki, joka on toteutettu populaarimusiikin keinoin ja jolla on hengellinen sanoma, on hengellistä nuorisomusiikkia. Nuorille tämän tyylin musiikki on yleensä tutuinta ja helpointa lähestyä.

Hengellisen nuorisomusiikin tyyleihin on luontevaa tutustua rippikoulun aikana. (Elämä – Usko – Rukous 2001, 36.) Jotta nuoret voisivat sisäistää hengellisen nuorisomusiikin rippikoulun aikana, kanttori voisi mahdollisesti tehdä yhteistyötä musiikinopettajien kanssa. Musiikinopettajat voisivat käyttää opetuksessaan hengellistä nuorisomusiikkia, jolloin tulevat rippikoululaiset tuntisivat jo rippikouluun tullessaan muutamia nuorille suunnattuja hengellisiä lauluja.

Rippikoulun työskentelyssä tulisi käyttää musiikin ohella muita ilmaisun alueita kuten kuvan ja liikkeen maailmaa. (Elämä – Usko – Rukous 2001, 36.) Tällöin kanttori voi käyttää apunaan myös muiden seurakunnan työalojen osaajia kuten nuorityönohjaajia ja rippikoulussa mukana olevia isosia.

4 MUSIIKINOPETTAJAN KOULUTUS JA TYÖ NYKYPÄIVÄNÄ

4.1 Musiikinopettajan koulutus

Jyväskylän yliopisto

Musiikkikasvatusta voi opiskella Jyväskylän yliopiston humanistisessa tiedekunnassa. Musiikkikasvatuksen opiskelija perehtyy opintojensa aikana musiikkikasvatuksen tavoitteisiin, sisältöihin ja menetelmiin sekä luo itselleen taidolliset, tiedolliset, pedagogiset ja asenteelliset valmiudet toimia musiikinopettajana peruskoulussa ja lukiossa. Musiikkikasvatuksen opiskelija saa myös valmiudet musiikkipedagogisen tutkimuksen tekemiseen ja seuraamiseen. Kelpoisuuden peruskoulun ja lukion musiikin aineenopettajan virkoihin ja muun muassa vapaan sivistystyön opetustehtäviin saa suorittamalla filosofian maisterin tutkinnon, johon kuuluu musiikkikasvatuksen perus-, aine-, ja syventävät opinnot, yhdessä pedagogisten opintojen kanssa. (Jyväskylän yliopisto 2013.)

Jyväskylän yliopistossa voi suorittaa musiikin kandidaatin tutkinnon 180 op ja musiikin maisterin tutkinnon 120 op. Kandidaatin tutkinnon suositeltu suoritus aika on 3 vuotta ja maisterin tutkinnon suositeltu suoritus aika on 2 vuotta. Kandidaatin tutkinto sisältää kieli- ja viestintäopintoja, musiikkikasvatuksen perus- ja aineopintoja ja aineenopettajan pedagogisia opintoja. Musiikkikasvatuksen perusopinnot sisältävät instrumenttiopintoja, opetustaitojen opintoja kuten musiikkiteknologian ja musiikin pedagogiikan opintoja, musiikkikulttuuriopintoja ja tutkijantaitojen opintoja. Aineopinnot sisältävät myös instrumenttiopintoja ja opintoja opetustaidoista ja musiikkikulttuureista. Näiden lisäksi aineopinnot sisältävät yhtyetaitojen opintoja, jotka pitävät sisällään kuoronjohdon-, yhtyesoiton- ja kansanmusiikinopintoja. Aineopintojen opetustaidon opinnot sisältävät yhtyesoitinpedagogiikkaa, sovitusaaineita ja musiikkiteknologiaa. Musiikkikasvatuksen aineopinnot pitävät sisällään myös kandidaatintutkielman. Musiikin maisterin tutkinto koostuu pääaineopinnoista ja muista opinnoista kuten sivuaineopinnoista. Maisterin tutkinnon pääaineopinnot sisältävät syventäviä opintoja, joihin kuuluu musiikki ja yhteiskunta -opintoja, opetustaidon opintoja, tutkijantaitojen opintoja, erikoistumisopintoja sekä tutkielmaopinnot. (Jyväskylän yliopisto 2013.)

Musiikkikasvatuksen opintojen lisäksi Jyväskylän yliopistossa on mahdollisuus suorittaa musiikkikasvatuksen ja luokanopettajakoulutuksen yhdistelmä, joka antaa pätevyyden sekä musiikin aineenopettajan että luokanopettajan virkoihin. Koulutuksessa suoritetaan filosofian maisterin tutkinnon, jonka pääaineena on musiikkikasvatus, lisäksi opettajankoulutuslaitoksessa suoritettavat perusopetuksessa opettavien aineiden monialaiset opinnot (POM-opinnot, 60 op) ja opettajan pedagogiset opinnot (60 op). (Jyväskylän yliopisto 2013.) Tällöin opiskelija saa hyvin laaja-alaisen koulutuksen ja hän voi toimia opettajana alakoulusta lukioon joko luokanopettajan tehtävissä tai musiikinaineenopettajana.

Jyväskylän yliopistossa voi suorittaa myös musiikkikasvatuksen sivuaineopinnot, joiden tavoitteena on syventää musiikkikasvatuksen tiedollisia ja taidollisia valmiuksia ottaen huomioon musiikin aineenopettajan työn vaatimukset. Sivuaineopintojen laajuus on 70–90 op, ja ne antavat yhdessä pääaineopintojen ja opettajan pedagogisten opintojen (60 op) kanssa kelpoisuuden peruskoulun musiikin aineenopettajan virkoihin. Sivuaineopintoja voi mahdollisesti myös täydentää anomalla opinto-oikeutta syventäviin opintoihin ja sivututkielmaan. Tällöin aineenopettajan kelpoisuus koskee myös lukion ensimmäisen aineen opettajan virkoja. (Jyväskylän yliopisto 2013.) Tämä antaa mahdollisuuden toimia esimerkiksi pienemmissä kouluissa kahden aineen opettajana, jos yhden aineen opettavia tunteja ei ole riittävästi.

Sibelius-Akatemia

Sibelius-Akatemiassa Helsingissä voi opiskella musiikkikasvatusta. Musiikkikasvatusta voi opiskella niin suomeksi kuin ruotsiksi. Musiikkikasvatuksen aineryhmän opiskelijat valmistuvat musiikinopettajiksi muun muassa kouluihin, musiikkioppilaitoksiin sekä varhais- ja aikuiskasvatuksen oppilaitoksiin. Musiikkikasvatuksen opintojen kolme kantavaa perustekijää ovat muusikkous, pedagoginen ajattelu ja tutkimus. Näiden kolmen perustekijän päämääränä on antaa työelämän eväiksi laaja musiikillinen yleissivistys, musiikkiaineiden hallina ja oma pedagoginen näkemys. Opiskeluvaiheessa kontaktit kouluihin ja muihin tuleviin työnantajiin ovat tiiviit. (Sibelius-Akatemia 2013.)

Sibelius-Akatemiassa musiikkikasvatuksen aineryhmässä voi suorittaa musiikin kandidaatin opinnot (180 op) ja musiikin maisterin opinnot (150 op). Opinnot kestävät yhteensä noin 5,5

vuotta, joista kandidaatin opinnot 3 vuotta ja maisterin opinnot 2,5 vuotta. (Sibelius-Akatemia 2013.)

Oulun yliopisto

Oulun yliopistossa musiikkikasvatuksen koulutus tähtää ensisijaisesti perusopetuksen ja lukion musiikinopettajan tehtäviin. Musiikkikasvattajat toimivat laaja-alaisesti musiikin koulutussektoreilla, ymmärtävät musiikkikulttuurien moninaisuutta ja kehittävät omaa työtään hyödyntäen monipuolisesti uutta mediaa ja teknologiaa. (Oulun yliopisto 2013.)

Oulun yliopiston musiikkikasvatuksen opetuksessa painoalueita ovat afroamerikkalainen musiikki, musiikkiteknologia ja vapaa säestys. Yhteys koulutodellisuuteen, joustavuus ja projektikeskeisyys sekä opiskelijan itseohjautuvuus ja tutkiva asenne korostuvat opetussuunnitelmassa. Myös taiteiden merkitys ihmisen kasvussa ja kyky nähdä musiikin opetus osana taidekasvatusta korostuvat koulutuksessa. Musiikkikasvatuksen opinnot jakautuvat perusopintoihin, aineopintoihin ja syventäviin opintoihin sekä tutkinnon sivuaineisiin. Tutkintoon sisältyvät sivuaineet ovat musiikin perus- ja aineopinnot sekä opettajan pedagogiset opinnot. (Oulun yliopisto 2013.)

Oulun yliopistossa musiikin kandidaatin tutkinto on laajuudeltaan 180 op ja musiikin maisterin tutkinto 120 op. Opinnot kestävät yhteensä noin 5 vuotta, joista kandidaatin opinnot 3 vuotta ja maisterin opinnot 2 vuotta. Oulun yliopistossa musiikkikasvatusta opiskellaan kasvatustieteiden tiedekunnassa ja tutkintonimikkeet ovat täten kasvatustieteen kandidaatti (KK) ja kasvatustieteen maisteri (KM). (Oulun yliopisto 2013.)

Musiikkikasvatuksen opinnot kaikissa kolmessa oppilaitoksessa ovat melko lailla toisiaan vastaavia. Erona kuitenkin se, että esimerkiksi Oulun yliopiston musiikkikasvatuksessa opetusta painotetaan afroamerikkalaiseen musiikkiin, musiikkiteknologiaan ja vapaaseen säestykseen kun taas Sibelius-Akatemian musiikkikasvatuksen koulutus painottaa muusikkoutta, pedagogista ajattelua ja tutkimusta. Mielestäni musiikkikasvatuksen koulutukseen tulisi ainakin Jyväskylän yliopistossa lisätä käytäntöön tutustumista. Opinnoissa on harjoittelujaksoja, mutta ohjattua harjoittelua voisi lisätä niin sanotuissa tavallisissa

kouluissa. Musiikkikasvatuksen harjoittelujaksot Jyväskylässä suoritetaan normaalikoulussa, joka on yliopiston harjoittelukoulu.

Kaksoiskoulutus Jyväskylän yliopistossa

Aiemmin mainitsemani Vapaavuoren selvitys on johtanut siihen, että Sibelius-Akatemian Kuopion aineryhmässä opiskeleva henkilö voi hakea Jyväskylän yliopistoon opiskelemaan musiikkikasvatuksen pääaine koulutukseen, joka sisältää opettajan pedagogiset opinnot. Tämä mahdollistaa opiskelijalle todella monipuoliset opinnot, joiden avulla hän voi painottaa työssään monipuolista musiikkikasvatusta.

4.2 Musiikinopettajan työ

Oppiminen ymmärretään yksilölliseksi ja yhteisölliseksi tietojen ja taitojen rakennusprosessiksi, jonka kautta syntyy kulttuurinen osallisuus. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet on laadittu tämän oppimiskäsityksen mukaan. Opetussuunnitelman perusteiden mukaan oppiminen tapahtuu tavoitteellisena opiskeluna erilaisissa tilanteissa itsenäisesti, opettajan ohjauksessa sekä vuorovaikutuksessa opettajan ja vertaisryhmän kanssa. (POPS 2004.)

Opiskelu ja oppiminen tapahtuvat oppimisympäristössä, jolla tarkoitetaan oppimiseen liittyvää fyysistä ympäristöä, psyykkisiä tekijöitä ja sosiaalisten suhteiden kokonaisuutta. Koulun rakennukset ja tilat sekä opetusvälineet ja oppimateriaalit ovat fyysistä oppimisympäristöä. Monipuolisten opiskelumenetelmien ja työtapojen käyttö tulee mahdolliseksi opiskelutilojen ja -välineiden hyvän suunnittelun ja järjestämisen kautta. Oppimisympäristön varustuksen tulee olla sellainen, että se tukee oppilaan kehittymistä nykyaikaisen tietoyhteiskunnan jäseneksi ja antaa tilaisuuksia tietokoneiden ja muun mediatekniikan sekä mahdollisuuksien mukaan tietoverkkojen käyttämiseen. (POPS 2004.)

Oppiaineelle ominaisten menetelmien ja monipuolisten työtapojen avulla tuetaan ja ohjataan oppilaan oppimista. Oppimisen, ajattelun ja ongelmanratkaisun taidot, työskentelytaidot ja sosiaaliset taidot sekä aktiivinen osallistuminen kehittyvät oppiaineelle ominaisten menetelmien ja työtapojen avulla. (POPS 2004.)

Opetussuunnitelman perusteiden mukaan oppilasta tulee auttaa löytämään musiikin alueelta kiinnostuksen kohteensa sekä rohkaista oppilasta musiikilliseen toimintaan, antaa hänelle musiikillisen ilmaisuvälineitä ja tukea hänen kokonaisvaltaista kasvuaan. Oppilaan tulisi myös ymmärtää, että musiikki on aika- ja tilannesidonnaista. Musisoinnin ja musiikin kuuntelun yhteydessä saadut merkitykselliset kokemukset ovat musiikin ymmärtämisen ja käsitteellistämisen perusta musiikin opetuksessa. Pitkäjänteisellä, kertaamiseen perustuvalla, harjoittelulla kehitetään musiikillisia taitoja. Sosiaalisia taitoja voidaan kehittää yhdessä musisoimisen avulla. Tällaisia taitoja ovat esimerkiksi vastuullisuus, rakentavan kriittisyys sekä taidollisen ja kulttuurillisen erilaisuuden hyväksyminen ja arvostaminen. Teknologian ja median tarjoamia mahdollisuuksia tulee soveltaa musiikin opetuksessa. (POPS 2004.)

4.2.1 Musiikin opetus vuosiluokilla 1–4

Koulujen antaman musiikkikasvatuksen lähtökohdat ja tavoitteet löytyvät opetushallituksen vuonna 2004 hyväksymän perusopetuksen opetussuunnitelman perusteista. Tämän pohjalta jokainen kunta laatii oman opetussuunnitelman, jonka mukaan kunnan jokaisen koulun tulee toimia.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (2004) mukaan keskeistä musiikin opetuksessa vuosiluokilla 1–4 on oppilaiden musiikillisen ilmaisun kehittäminen leikinomaisessa ja kokonaisvaltaisessa toiminnassa. Oppilaalle tulee tarjota monenlaisia äänimaailmoja ja musiikkia sekä rohkaista häntä ilmaisemaan ja toteuttamaan omia mielikuviaan. Tavoitteena on, että oppilas oppii käyttämään luontevasti omaa ääntään ja ilmaisemaan itseään laulaen, soittaen ja liikkuen sekä ryhmässä että yksin. Tavoitteena on myös, että oppilas oppii kuuntelemaan ja havainnoimaan keskittyneesti ja aktiivisesti ääniympäristöä ja musiikkia. Oppilaan tulee oppia käyttämään musiikin eri elementtejä musiikillisen keksinnän aineksina ja ymmärtämään musiikillisen maailman monimuotoisuutta. Opetuksen tulee antaa oppilaalle mahdollisuus oppia toimimaan vastuullisesti musisoivan ryhmän jäsenenä sekä musiikin kuuntelijana. (POPS 2004.)

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan opetuksen keskeisinä sisältöinä vuosiluokilla 1–4 ovat:

- äänenkäytön harjoituksia puhuen, loruillen ja laulaen, ikäkauteen sopivia laululeikkejä
- lauluohjelmistoa sekä moniäänisyyteen valmentavia lauluharjoituksia
- yhteissoittoon valmentavia harjoituksia ja soitto-ohjelmistoa keho-, rytm-, ja melodia- ja sointusoittimilla lähtökohtana perussyketajua kehittävät harjoitukset
- monenlaisen musiikin kuuntelua erilaisia aktivointikeinoja käyttäen sekä omien elämysten, mielikuvien ja kokemusten kuvailua
- musiikillista keksintää äänikerronnan, pienimuotoisten äänisommitelmien ja improvisoinnin keinoin
- musiikin elementteihin – rytmiin, melodiaan, harmoniaan, dynamiikkaan, sointiväriin ja muotoon – liittyvää peruskäsitteistöä musisoinnin, kuuntelun, liikunnan ja musiikillisen keksinnän yhteydessä
- laulu-, soitto- ja kuunteluohjelmistoa, joka tutustuttaa oppilaan sekä suomalaisen että muiden maiden ja kulttuurien musiikkiin ja sisältää esimerkkejä eri aikakausilta ja eri musiikin lajeista. (POPS 2004.)

Monesti alakoulussa ensimmäisillä vuosiluokilla musiikkia opettavat luokanopettajat. Opettajankoulutuslaitoksen tarjoamien musiikinopintojen puitteissa on mielestäni vaikeaa voida toteuttaa vuosiluokille 1–4 perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisia sisältötavoitteita. Olisi tärkeää, että myös alakoulun ensimmäisillä vuosiluokilla musiikinopetus olisi monipuolista ja asiantuntevaa, jotta oppilaiden kiinnostus musiikkia kohtaan syttyisi ja jatkuisi läpi elämän.

4.2.2 Musiikin opetus vuosiluokilla 5–9

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (2004) mukaan musiikin opetuksessa vuosiluokilla 5–9 jäsenetään musiikillista maailmaa ja musiikillisia kokemuksia sekä opitaan käyttämään musiikin käsitteitä ja merkintöjä musiikinkuuntelun ja musisoinnin yhteydessä.

Vuosiluokilla 5–9 tavoitteena on ylläpitää ja kehittää osaamista musiikillisen ilmaisun eri osa-alueilla musisoivan ryhmän jäsenenä toimien. Tavoitteena on, että oppilas oppii kriittisesti tarkastelemaan ja arvioimaan erilaisia ääniympäristöjä sekä laajentaa ja syventää musiikin eri lajien ja tyylien tuntemusta. Oppilaan tulee oppia ymmärtämään musiikin elementtien, rytmin,

melodian, harmonian, dynamiikan, sointiväriin ja muodon tehtävää musiikin rakentumisessa sekä käyttämään niitä ilmaisevia käsitteitä ja merkintöjä. Tavoitteisiin kuulu myös, että oppilas oppii rakentamaan luovaa suhdetta musiikkiin ja sen ilmaisumahdollisuuksiin musiikillisen keksinnän keinoin. (POPS 2004.)

Opetussuunnitelman perusteiden mukaan opetuksen keskeisinä sisältöinä vuosiluokilla 5–9 ovat:

- äänenkäyttöä ja ääni-ilmaisua kehittäviä harjoituksia sekä eri tyylejä ja lajeja edustavaa yksi- ja moniäänistä ohjelmistoa, josta osa ulkoa
- yhteissoittotaitoja kehittäviä harjoituksia sekä monipuolisesti eri musiikkityylejä ja -kulttuureja edustavaa soitto-ohjelmistoa
- monipuolista kuunteluohjelmistoa ja sen jäsentämistä ajallisesti, paikallisesti ja kulttuurisesti
- omien musiikillisten ideoiden kokeilua improvisoiden, säveltäen ja sovittaen esimerkiksi ääntä, laulua, soittimia, liikettä ja musiikkiteknologiaa käyttäen. (POPS 2004.)

Mielestäni perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (2004) mukaiset sisällöt ovat todella kattavat. Mielestäni on kuitenkin mahdollista, että musiikintuntien vähäisen määrän vuoksi kaikkien sisältöjen opetus voi muuttua pakonomaiseksi suorittamiseksi. Tämän vuoksi oppilaalle ei jää aikaa varsinaiseen oppimiseen ja oman kiinnostuksen luomiseen musiikin saralla. Monesti onkin niin, että yläkoulussa musiikki koetaan vain pakolliseksi kurssiksi, joka suoritetaan 7-vuosiluokalla, minkä jälkeen pakollisia musiikin opintoja ei ole. Usein myös 8–9-vuosiluokalla vapaasti valittavalla musiikin kurssilla on juuri ne oppilaat, jotka jo ennestään harrastavat musiikkia.

4.2.3 Musiikin opetus lukiassa

Opetushallituksen hyväksymän lukion opetussuunnitelman perusteiden (2003) mukaan musiikki on merkittävä osa ihmisen kulttuuria. Opiskelijan tulee tiedostaa musiikkisuhteensa ja syventää sitä. Lukion musiikin kursseilla on tärkeää, että opiskelija oppii ymmärtämään musiikin monenlaisia ilmenemismuotoja ja merkityksiä. Opetuksen tehtävänä on tarjota

elämyksiä, taitoja ja tietoja, jotka lisäävät opiskelijan musiikillista sivistystä ja rohkaisevat häntä elinikäiseen musiikin harrastamiseen. (LOPS 2003.)

Keskeistä musiikinopetuksessa on opiskelijan oma ilmaisu, luovuus, vuorovaikutustaidot ja myönteiset kokemukset. Vuorovaikutus muiden kanssa kehittää musiikillista osaamista, ajattelua ja kykyä oman toiminnan arvioimiseen. Sosiaalisia taitoja ja kommunikaatiotaitoja voidaan vahvistaa yhdessä musisoimisen avulla. Opetuksen keskeisiä sisältöjä ovat musiikin tuottaminen – laulaminen, soittaminen ja musiikillinen keksintä – ja kuunteleminen. Opiskelijoiden erilainen suuntautuminen ja lähtötaso tulee ottaa huomioon oppisisältöjen valinnassa. (LOPS 2003.)

On tärkeää, että musiikki tukee ja luo koulun kulttuuritoimintaa. Musiikin tulee olla osa koulun juhlia ja muita tapahtumia. Musiikin opiskelun avulla opiskelija syventää oman ja muiden kulttuurien tuntemusta. Tämän avulla opiskelija oppii arvostamaan kulttuurien monimuotoisuutta ja ymmärtämään kulttuurien- ja taiteidenvälistä vuorovaikutusta. (LOPS 2003.) Musiikin avulla voidaan rikastuttaa koulun juhlia ja muita tapahtumia. Tämän tulisi olla kuitenkin luontevaa ja kiinnostuksen tulisi olla lähtöisin oppilaista itsestään, jotta esiintymisestä ei tulisi pakonomaista.

Lukion opetussuunnitelman perusteiden (2003) mukaan opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- tiedostaa oman suhteensa musiikkiin ja kykenee arvioimaan sitä sekä oppii arvostamaan erilaisia käsityksiä musiikista
- oppii ilmaisemaan itseään musiikillisesti, laulaen ja soittaen
- kehittää taitoaan kuunnella musiikkia ja tulkita kuulemaansa, myös musisoidessaan
- syventää tietojaan musiikin eri tyyleistä, lajeista ja historiasta
- tunnistaa oman kulttuuri-identiteettinsä sekä oppii ymmärtämään musiikkikulttuurien monimuotoisuutta ja toimimaan kulttuurien välisessä vuorovaikutuksessa
- oppii ymmärtämään musiikin ja äänen merkitystä mediassa
- osaa toimia vastuullisesti ja pitkäjänteisesti aktiivisessa vuorovaikutuksessa ryhmän kanssa

- osaa asettaa musiikinopiskelulleen tavoitteita ja arvioida niiden toteutumista (LOPS 2003.)

Lukion musiikin kursseihin kuuluu kaksi kaikille pakollista kurssia, Musiikki ja minä (MU1) ja Moniääninen Suomi (MU2). Näiden pakollisten kurssien lisäksi koulut voivat tarjota opiskelijoilleen syventäviä musiikin kursseja, joita ovat Ovet auki musiikille (MU3), Musiikki viestii ja vaikuttaa (MU4) ja Musiikkiprojekti (MU5). (LOPS 2003.)

Kuten yläkoulun musiikissa myös lukiossa musiikin kaksi ensimmäistä kurssia ovat niin sanottuja pakollisia kursseja. Tämä usein siihen, että varsinkin pienissä lukioissa valinnaisille musiikin kursseille ei aina riitä riittävästi osallistujia, joten kursseja ei järjestetä. Jos kuitenkin valinnaisia kursseja järjestetään, on niissä osallistujina monesti juuri ne oppilaat, jotka ovat valinneet myös yläkoulussa valinnaiset kurssit harrastuneisuuden vuoksi.

5 TUTKIMUSASETELMA

5.1 Tutkimuskysymykset

Tutkimukseni käsittelee kanttoreiden ja musiikinopettajien koulutusta ja työnkuvaa. Tavoitteena tässä tutkimuksessa on selvittää kaksoiskoulutettujen henkilöiden kokemuksia monipuolisemman musiikkikasvatuksen mahdollisuuksista ammittiaan harjoitettaessa.

Tutkimuskysymykset ovat:

1. Kuinka kaksoiskoulutetut henkilöt ovat sijoittuneet työelämään? Työskentelivätkö he jo opintojen ohessa?
2. Kuinka kaksoiskoulutettujen työnkuva vastaa heidän odotuksiaan?
3. Mitkä ovat kaksoiskoulutettujen työnkuvan odotukset tulevaisuudessa?

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää kaksoiskoulutettujen työnkuvaa ja heidän näkemyksiään koulutuksesta ja jatkokoulutus mahdollisuuksista. Kaksoiskoulutetuilla tarkoitan henkilöitä, jotka ovat suorittaneet kirkkomusiikinopinnot Sibelius-Akatemian Kuopion osastolla ja musiikkikasvatuksen opinnot Jyväskylän yliopistossa. Jyväskylän yliopiston ja Sibelius-Akatemian Kuopion osaston välinen yhteistyö on saanut alkunsa syksyllä 2007. Opiskelijat valitaan koulutukseen valintakokeiden perusteella normaalikäytännön mukaisesti.

5.2 Tutkimusmenetelmä

Tutkimukseni on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Laadullisessa tutkimuksessa kirjoittaminen on keskeistä. Laadullisessa tutkimuksessa tutkija analysoi ja hakee selitysmalleja, havainnoi aineistoa ja kehittää teoreettisia näkemyksiä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 246.) Jari Eskolan ja Juha Suorannan mukaan laadullisia menetelmiä käytettäessä tutkimukset ovat usein hyvin henkilökohtaisen pohdiskelun sävyttämiä. (Eskola & Suoranta 2000, 72.) Suorittamani haastattelu on teemoitettu lomakehaastattelu, jossa kysymykset on esitetty ilman vastausvaihtoehtoja. Tavoitteena tällaisessa kyselyssä on saada

vastaajat pohtimaan annettuja kysymyksiä mahdollisimman monipuolisesti ja ilmaisemaan itseään omin sanoin.

Tutkimuksessa käytettävä lomakehaastattelu on jaoteltu kolmeen teemaan. Ensimmäisessä teemassa selvitettiin vastaajan henkilöllisyys ja valmistumisvuosi Jyväskylän yliopistosta ja Sibelius-Akatemiasta Kuopiosta. Haastattelun toisessa osassa kartoitettiin vastaajien työkokemusta ja työtehtäviä. Kolmannessa osassa vastaajilta kysyttiin palautetta molemmista koulutuksista ja mahdollisista jatkokoulutustarpeista.

5.3 Tutkimukseen osallistujat

Laadin lomakehaastattelun kaksoiskoulutetuille. Tutkimukseen liittyvään lomakehaastatteluun valitsin vastaajiksi henkilöt, jotka ovat aloittaneet opintonsa molemmissa oppilaitoksissa tai ovat jo suorittaneet kaksoiskoulutuksen. Mahdollisia vastaajia lomakehaastatteluun on olemassa kahdeksan, ja kuulun itse tähän joukkoon. Kaksoiskoulutettuja on tällä hetkellä kahdeksan, minä mukaan lukien.

Lähetin lomakehaastattelun seitsemälle henkilölle sähköpostitse. Osa henkilöistä, joille lähetin kyselyn, eivät ole vielä valmistuneet toisesta koulutuksesta, mutta heidän opintonsa ovat kuitenkin loppusuoralla. Lomakehaastatteluun vastasi viisi henkilöä.

5.4 Tutkijan rooli

Olen itse suorittanut kirkkomusiikinopinnot Sibelius-Akatemiassa Kuopiossa. Opintoni Jyväskylän yliopistossa ovat loppusuoralla. Olen tehnyt kesäisin ja pyydettyessä kanttorin töitä. Olen toiminut myös alakoulussa musiikinopettajan tehtävissä yhden lukuvuoden ajan ennen opintojeni alkua Sibelius-Akatemiassa. Työkokemukseni on kovin vähäistä, koen kuitenkin voivani vastata lomakehaastatteluun myös itse.

Tulen siis myös itse kuulumaan kaksoistutkinnon suorittaneisiin. Kuulun siten tämän tutkimuksen haastattelun kohderyhmään. Vastasin lomakehaastatteluun ennen kuin lähetin sen muille kaksoiskoulutetuille, jotta kyselyiden tulokset eivät vaikuttaisi omiin vastauksiini.

En ole kuitenkaan vastannut aivan kaikkiin kysymyksiin. Tämä johtuu siitä, että koen olevani kykenemätön vastaamaan vähäisen työkokemukseni perusteella kysymyksiin, joissa kysytään tämän hetkisen työn työnkuvaa ja mahdollisia yhteistyö kuvioita koulun ja seurakunnan välillä. En ole käsitellyt vastauksiani muiden vastaajien tulosten käsittelyn yhteydessä.. Olen peilannut omia ajatuksiani vastaajien ajatuksiin työstä ja koulutuksesta luvussa seitsemän.

Kirjoita mihin olet vastannut ja miksi et voi vasta kaikkeen

5.5 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksessa on tärkeää, että pyritään välttämään virheiden syntymistä. Kuitenkin tulosten luotettavuus ja pysyvyys voi vaihdella. Tämän vuoksi tutkimuksissa on tärkeää arvioida tehdyn tutkimuksen luotettavuutta. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 213.)

Laadullisessa tutkimuksessa sen luotettavuutta voidaan lisätä tutkijan tarkalla selostuksella tutkimuksen toteuttamisesta. Tutkimuksen kaikkien vaiheiden ja aineiston olosuhteiden tulisi olla selvästi ja totuudenmukaisesti kuvattuja. Tutkimuksessa tulee kertoa haastatteluiden olosuhteet ja paikat, joissa aineistot kerätään. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 214.) Olen pyrkinyt kuvaamaan haastattelun toteutuksen todenmukaisesti, jotta tutkimukseni olisi luotettava. Olen myös käyttänyt tulosten esittely- ja analyysivaiheessa suoria sitaatteja kyselyn vastauksista, jotta vastaajien ajatukset saataisiin esille.

6 TUTKIMUKSEN TULOKSET

6.1 Haastatteluun osallistujien esittely

Olen käsitellyt lomakehaastattelut luottamuksellisesti ja sen vuoksi olen nimennyt vastaajat henkilöiksi A, B, C, D ja E. Lomakehaastatteluun vastanneita oli naisia ja miehiä. En kuitenkaan halua tuoda julki vastaajien sukupuolta vastausten käsittelyn yhteydessä, eikä tämä ole myöskään tarpeellista tämän tutkimuksen kannalta. Tarkoituksena on lisäksi jättää mainitsematta vastaajien työpaikat ja paikkakunnat. Paikkakunnat mainitsen vain väkiluvun mukaan, koska tästä saa kuitenkin viitteitä siitä, millaisilla paikkakunnilla vastaajat työskentelevät. Kaikki lomakehaastatteluun vastanneista olivat aloittaneet opintonsa Jyväskylän yliopistossa musiikkikasvatuksen opinnoilla ja tämän jälkeen Sibelius-Akatemian Kuopion osastolla. Vastanneista neljä oli suorittanut musiikkikasvatuksen tutkinnon loppuun, yhdellä kirkkomusiikin opinnot olivat vielä kesken ja yhdellä molemmat tutkinnot ovat loppusuoralla.

Henkilö A työskentelee musiikinopettajana kunnassa, jossa on asukkaista noin 132 000. Hän on toiminut musiikinopettajana koulussa puolitoista vuotta. Hän on aloittanut opinnot Jyväskylän yliopistossa ja valmistunut sieltä. Kirkkomusiikinopinnot hänellä ovat vielä kesken. Opiskeluiden aikana hän toimi niin kanttorin kuin musiikinopettajankin tehtävissä.

Henkilö B työskentelee luokanopettajana kunnassa, jossa on asukkaita noin 132 000. Hän on toiminut opintojen ohessa sekä kanttorin että luokanopettajan tehtävissä.

Henkilö C työskentelee kanttorina kunnassa, jossa on asukkaista noin 132 000. Hän on toiminut nykyisessä virassaan yhden vuoden. Kokonaisuudessaan hänellä on työvuosia takana kaksi vuotta. Opiskeluiden aikana hän toimi niin kanttorin kuin musiikinopettajankin tehtävissä.

Henkilö D työskentelee kanttorina kunnassa, jossa on asukkaista noin 217 000. Hän on toiminut tehtävissään vuoden. Opiskeluaikana hän teki kanttorin ja musiikinopettajan tehtäviä.

Henkilö E työskentelee kanttorina kunnassa, jossa on asukkaista noin 14 400. Hän on ollut työelämässä mukana jo kolme ja puoli vuotta. Tällä hetkellä hän on kuitenkin perhevapaalla. Opintojen ohessa hän toimi niin kanttorin kuin musiikinopettajankin tehtävissä.

6.2 Työura

Kolme kyselyyn vastanneista työskentelee kunnassa, jossa on asukkaita noin 132 000. Yksi vastanneista työskentelee kunnassa, jossa on asukkaita noin 217 000 ja yksi kunnassa, jossa on asukkaita noin 14 400. Kaikki kyselyyn vastanneista olivat aloittaneet opintonsa Jyväskylän yliopistossa musiikkikasvatuksen opinnoilla ja vasta tämän jälkeen aloittaneet opinnot Sibelius-Akatemian Kuopion osastolla. Vastanneista neljä oli suorittanut musiikkikasvatuksen tutkinnon loppuun, yhdellä kirkkomusiikin opinnot olivat vielä kesken ja yhdellä molemmat tutkinnot ovat loppusuoralla. Kaikki vastanneet ovat olleet työelämässä yhdestä vuodesta kolmeen ja puoleen vuoteen. Työvuosien määrä vaihteli lähinnä sen mukaan, miten kauan valmistumisesta oli. Kolme vastaajista työskenteli tällä hetkellä jo toisessa työpaikassa opiskeluiden jälkeen. Kaikki kyselyyn vastanneista olivat työskennelleet opiskeluiden aikana niin musiikinopettajan/luokanopettajan kuin kanttorin tehtävissä.

Vastaajista kaksi toimii opettajan tehtävissä. Henkilö A toimii musiikinopettajana ja on tyytyväinen työhönsä. Henkilö B toimii tällä hetkellä luokanopettajana ja myös hän on tyytyväinen tämän hetkiseen työhönsä. Hän kokee saavansa työstään yhdessä oppimisen riemua ja välittävänsä kasvatuksen keinoin tärkeitä asioita eteenpäin. Molempien työnkuvaan kuuluu koulun kuoron johtaminen. Henkilön A työn kuvaan kuuluu lisäksi juhlien yhteislaulujen säestäminen yhdessä kollegojen kanssa (opettajilla on oma bändi).

Henkilöt C, D ja E työskentelevät kanttorin tehtävissä ja ovat yhtäläillä tyytyväisiä tämän hetkiseen työhönsä. He kuvailivat olevansa työhönsä tyytyväisiä sen vuoksi, että työ on monipuolista, he saavat vaikuttaa työn sisältöön ja hieman myös työaikoihin. He mainitsivat lisäksi, että työssä on hyvää se, että töitä saa tehdä oman mieltymyksensä ja osaamisensa mukaan. Kaikki heistä pitivät tärkeänä sitä, että he saavat hyödyntää molempien koulutusten antamaa osaamista työssään. Vastaajista D oli huolissaan asemastaan työssään, koska siinä näkyy vielä edeltäjän kädenjälki. Hän on pyrkinyt lisäämään työhönsä musiikkikasvatusta.

Henkilön A työhön liittyvä yhteistyö seurakunnan kanssa koostuu koulukirkoista ja kunnan koulujen yhteisen erillisen suunnitelman mukaisesta yhteistyöstä eri luokkatasoilla. Hänen työskentelykaupunkinsa perusopetuksen opetussuunnitelmasta löytyy liite, johon on listattu eri luokka-asteilla tapahtuva yhteistyö kirkon kanssa. Esimerkiksi kanttorit käyvät vierailemassa kouluilla virsiopetuksen merkeissä toisen ja kolmannen luokan aikana. Henkilön B mukaan yhteistyö on opetussuunnitelman mukaista, sisältäen kirkkovierailuja, päivänavauksia ja virsivisan. Hänen vetämänsä koulun kuoro voi esiintyä myös seurakunnan tilaisuuksissa. Kanttorina työskentelevien työhön liittyvä yhteistyö koulujen kanssa koostuu koulukirkoista ja laulajaisista, virsikinkereistä, virsivisasta ja erilaisista kouluvierailuista. Henkilö D on käynyt yhtenä lukuvuonna musisoimassa koulun erityisluokkalaisten kanssa.

Henkilön A mielestä hänen saamansa koulutus ei ole laajentanut hänen työkuvaansa. Hän kuitenkin kokee saaneensa koulutuksestaan apua omiin näkemyksiinsä, taitoihinsa ja kiinnostukseen monialaista yhteistyötä kohtaan seurakunnan ja koulun välillä. Luokanopettajan tehtävissä työskentelevä henkilö B ei myöskään koe, että koulutus laajentaisi hänen tämän hetkistä luokanopettajan työkuvaan. Sen sijaan kanttorin työkuvaan musiikkikasvatuksen opinnot laajentavat.

Henkilön C mielestä koulutus ei ole laajentanut hänen työkuvaansa, vaan lähinnä hän on saanut enemmän valmiuksia ja välineitä tehdä työtään monipuolisesti ja laadukkaasti ilman ylimääräistä omaa opettelua. Hänen mielestään hän ymmärtää paremmin koulumaailman vaatimukset ja toiveet, hänellä on hyvä pedagoginen näkökulma rippikoulussa tai missä tahansa muussa ryhmä- tai opetustilanteessa ja erilaisten musiikkityylien kokeilu työssä on helpompaa. Henkilön D mielestä koulutus on auttanut häntä ottamaan vastaan pedagogista osaamista vaativia töitä. Henkilö E ei osannut kuvitella työtään pelkältä kanttorikoulutuksen pohjalta. Hän kokee, että hänellä on enemmän työkaluja tehdä kanttorin työtä.

Vastaajista vain henkilö E on suunnitellut hakevansa lähitulevaisuudessa toisen koulutusalan tehtäviin, koska hän kaipaa enemmän musiikkikasvatusta omaan työkuvaansa kuin mitä hän nykyisessä työssä saa tehdä. Hän kokee, että jos hän ei saa töitä musiikinopettajana, hän jatkaa musiikkikasvatuksen tuomista vähitellen osaksi nykyistä virkaansa. Hän sanoi seuraavasti:

”Toisaalta pidän tärkeänä sitä, että kirkon sisällä toimii myös avarasti musiikkiin ja musiikkikasvatukseen suhtautuvia kanttoreita – usein vain tuntuu raskaalta olla itse raivaamassa tietä uudelle.”

Muut vastaajista eivät ole harkinneet hakevansa lähitulevaisuudessa toisen koulutusalaansa tehtäviin. Henkilö C ei kuitenkaan pois sulje tätä vaihtoehtoa.

6.3 Palautetta opinnoista

Musiikinopettajan mielestä kirkkomusiikkikanttorin¹ koulutuksen suurin anti on, että se antaa mahdollisuuden kehittää omia muusikontaitoja urkujen, klassisen laulutekniikan ja kuoronjohdon parissa. Luokanopettaja kokee, että kirkkomusiikkikanttorin koulutus antaa hänelle melko vähän uusia mahdollisuuksia luokanopettajan tehtäviin. Hän kuitenkin mainitsee, että musiikkiluokkien opettajana kuoronjohtokokemuksesta kanttoriopinnoissa on hyötyä. Hän kokee myös, että seurakunnassa työskentelevälle kirkkomusiikkikanttorin koulutuksesta saatu pedagoginen osaaminen ja monipuolinen musiikintuntemus laajentaa työnkuvaa.

Henkilön C mielestä kirkkomusiikkikanttorin koulutus antaa hänelle tukevamman ja monipuolisemman pohjan tehdä kumpaa tahansa työtä. Musiikkikasvatuksen opinnoista hän sai mielestään tietoa monipuolisesti musiikista, sen eri tyyleistä ja vaikutteista, ja sen pohjalta opettamisesta ja erilaisista metodeista. Hänen mielestään Sibelius-Akatemiassa opinnot keskittyivät enemmän omien muusikon taitojen ja kirkkomusiikin tietojen kartuttamiseen. Henkilön D mielestä kirkkomusiikkikanttorin koulutus antaa täydet valmiudet toimia kirkon monipuolisena muusikkona. Hänen mielestään opinnoissa on mahdollisuus syventyä oman mielenkiinnon mukaan. Henkilö E toteaa:

”Kirkkomusiikkikanttorin? Mielestäni valitettavan taidemusiikkipainotteisia mahdollisuuksia, joskin hyvin korkeatasoisia sellaisia.”

Henkilö A olisi toivonut musiikkikasvatuksen koulutukseen jonkinlaista koulutusta musiikin perusteiden, toisin sanoen musiikinteorian perusteiden, opettamiseen ja oppimiseen. Hänen

¹ tarkoitan kirkkomusiikkikasvattajaa, eli henkilöä j oika on suorittanut niin kanttorin koulutuksen kuin musiikinopettajankin koulutuksen

mielestään se, mitä tästä aiheesta koulutuksessa oli, oli aivan liian suppeaa antaakseen todellisia työkaluja musiikin opetukseen. Luokanopettajan tehtävissä toimivan henkilön mielestä musiikkikasvatuksen koulutuksessa painotutaan liikaa opettajien mieltymyksiin eikä työelämän tarpeisiin. Kirkkomusiikin koulutuksessa painopiste on liikaa klassisessa musiikissa ja vanhoissa perinteissä.

Henkilön C mielestä hän olisi itse voinut enemmän yrittää opiskella ja saavuttaa tietämystä ja osaamista eri osa-alueissa, mutta molemmissa koulutuksissa pitää ehtiä paljon lyhyessä ajassa. Hänen mielestään kanttori on seurakunnan muusikko, mutta koulutus keskittyi hyvin yksipuolisesti oman muusikkouden kehittämiseen. Hän toivoi kirkkomusiikkiopintoihin lisää pedagogisia opintoja niin, että ne todella auttavat työssä.

”Muusikkous ja musiikinoppiminen ja opettaminen on elämän mittainen prosessi. ... Erilaiset hankalat tilanteet, oppismenetelmien kehittäminen eri ryhmillä sopivaksi, jumalanpalveluksen suunnittelu ja soittaminen sekä musiikin sovittaminen muokkautuvat ja tulevat vasta työtä tehdessä työntekijän näköiseksi. Hyvä, että työssäkkin riittää opittavaa ja löytyy uusia kehittämisen osa-alueita, sillä muutoin se olisi tylsää.” (Henkilö C)

Henkilön D mielestä kirkkomusiikinopinnoissa pedagoginen näkökulma jäi hyvin kapeaksi. Hän kokee, että ilman musiikkikasvatuksen opintoja hän ei voisi toimia yhtä monipuolisesti kanttorin töissä juuri nyt. Hänen mielestään nuoriso- ja populaarimusiikin kohtaaminen kirkkomusiikkikoulutuksessa oli vähäistä. Musiikkikasvatuksen opinnoissa hän koki, että johtamisaineet kaipaisivat kehittämistä (lisäämistä) ja instrumenttiopintoja olisi saatava lisää. Vastaja toivoi musiikkikasvatuksen opintoihin vähemmän tutkimista, enemmän musisointia. Hän toteaaakin, että:

”Musiikkikasvattaja tarvitsee eväitä käytäntöön”.

Henkilön E mielestä hänen soitinhuolto taitonsa jäivät koulutuksessa liian vähäisiksi. Tulkinnanvaraiseksi jää, tarkoittiko hän tällä musiikkikasvatukseen vai kirkkomusiikkikoulutukseen liittyvää soitinhuoltoa.

Henkilö A toivoi musiikkikasvatuksen koulutukseen lisää musiikin perusteiden opettamiseen ja oppimiseen liittyviä opintoja. Kirkkomusiikin koulutus keskittyi hänen mielestään liikaa pelkästään yksilön muusikotaitojen kehittämiseen, joten hänen mielestään olisi hyvä saada

koulutukseen jonkinlaisia vuorovaikutustaitoihin liittyviä kursseja. Henkilön B mukaan musiikkikasvatukseen koulutukseen saisi tulla lisää käytäntösidonnaisia instrumentti- ja pedagogiikkaopintoja. Kirkkomusiikin koulutukseen hän toivoi lisää rippikoulupedagogiikkaan liittyviä opintoja.

Henkilö C on samaa mieltä luokanopettajan kanssa. Hän mainitsi jo edellisen kysymyksen kohdalla, että hänen mielestään kirkkomusiikkikoulutukseen tarvittaisiin lisää pedagogisia opintoja. Henkilö D mainitsi myös jo edellisen kysymyksen kohdalla hänen mielestään tarvittavia muutoksia. Jo edellä mainittujen seikkojen lisäksi hän toivoi vielä kirkkomusiikin koulutukseen lisää yhteismusisointia. Henkilö E toivoi opintoihin lisää soitinhuoltoa uruille ja pianolle. Toiveet kohdistuvat toisin sanoen lähinnä kirkkomusiikin koulutukseen.

Vastaajien jatkokoulutustarpeet olivat hyvin vähäisiä. Musiikinopettajalla oli toiveissa hankkia tulevaisuudessa lisää musiikkipedagogista koulutusta. Luokanopettajalla ja henkilöllä D ei ollut minkäänlaisia jatkokoulutustarpeita tällä hetkellä. Henkilö C toivoi jatko/täydennyskoulutusta, joka liittyisi erilaisiin musiikkityyleihin ja musiikkiteknologiaan. Hän on jo menossa kanttoreille suunnatulle kurssille, joka antaa virikkeitä säestämiseen uruilla ja pianolla. Henkilö E ei myöskään maininnut minkäänlaisia jatkokoulutustarpeita tällä hetkellä. Hän koki olevansa tyytyväinen valmiuksiinsa toimia työssään näiden kahden koulutuksen pohjalta. Hänen mielestään musiikillinen laaja-alaisuus ja pedagogiset valmiudet ovat ykkösjuttu hänen työssään. En myöskään itse tällä hetkellä osaa sanoa, millainen jatkokoulutus olisi tarpeen. Uskon kuitenkin, että tulen tulevaisuudessa hakeutumaan mahdollisille jatkokoulutuskursseille.

Itselläni on tulevaisuudessa toiveena toimia musiikin- tai luokanopettajan tehtävissä. Koulutuksessani olen suorittanut perusopetuksessa opettavien aineiden ja aihekokonaisuuksien monialaiset opinnot, joten sen vuoksi toiveenani olisi toimia luokanopettajan tehtävissä. En kuitenkaan pois sulje mahdollisuutta tehdä kanttorin töitä. Koen, että monipuolisen koulutustaustani ansioista minulla on hyvät mahdollisuudet toimia niin seurakunnan kuin koulunkin musiikkikasvattajana.

7 POHDINTA

7.1 Tulosten luotettavuus

Tässä luvussa analysoin lomakehaastattelun tuloksia ja vertailen niitä keräämääni teoriaan ja omiin vastauksiini. Teorian tarkoituksena on antaa mahdollisimman kattava kuvaus kanttorin ja musiikinopettajan koulutuksesta ja työnkuvasta 1800-luvulta nykypäivään. Lomakehaastattelun tarkoituksena oli saada mahdollisimman kattava kuvaus kanttoreiden ja musiikinopettajien työstä nykypäivänä ja heidän kokemuksistaan koulutuksesta ja jatkokoulutustoivomuksistaan. Teorian ja lomakehaastattelun avulla olen pyrkinyt pohtimaan kanttoreiden työnkuvaa ja opintojen mahdollista kehittämistä suuntaan, joka antaisi mahdollisimman monipuolisen koulutuksen.

Lomakehaastattelussa saadut vastaukset vastasivat melko hyvin odotuksiani. Olen kuitenkin hieman yllättynyt siitä, että vastaajat kokivat kirkkomusiikinkoulutuksen liiaksi muusikkokoulutukseksi. Jos suorittaisin haastattelun uudelleen, en tekisi siitä kirjallisesti sähköpostin välityksellä toteutettavaa lomakehaastattelua, vaan pyrkisin tapaamaan kaikki haastateltavat kasvokkain. Näin saisin tarkennusta kysymyksiin, jolloin epäselvyyksiä vastausten suhteen ei pääsisi syntymään.

7.2 Pohdintoja kanttoreiden työnkuvasta

Kanttoreiden työnkuva on pysynyt vuosikymmenien ajan muuttumattomana. Työhön kuuluu edelleen kirkollisten toimitusten hoitaminen, kuorojen ohjaaminen, rippikoulutyö ja yhteydenpito koulujen kanssa. Kanttoreilla ei ole ollut käytettävissä yleisesti hyväksytyjä tavoitteita seurakunnan musiikkikasvatuksen toteuttamiseen. Tästä johtunevat musiikkikasvatuksen hyvin kirjavat käytännöt eri seurakunnissa. Lomakehaastattelun perusteella tähän ei ole saatu selvää yhtenäistä linjaa, ja näin ollen seurakunnan musiikkikasvatuksen monipuolisuus on kiinni hyvin paljon kanttorin omasta aktiivisuudesta. On kuitenkin havaittavissa seurakunnan musiikkikasvatuksen monipuolistumista kaksoiskoulutettujen ansioista. Vastaajien mukaan kaksoiskoulutus on laajentanut heidän työnkuvaansa ja antanut heille erilaisia mahdollisuuksia hoitaa työtehtäviä. Eräs vastaajista mainitsi seuraavasti:

”En osaa kuvitella, mitä kanttorintyö olisi pelkän kanttorikoulutuksen pohjalta. Luultavasti en tekisi sitä. Työnkuvani varmasti on peruskanttorin työnkuvaa laajempi, kun oma musiikillinen ja pedagoginen pohjani on laaja. Tai paremminkin työvälaineitä on tältä pohjalta huimasti tavallista enemmän! (Henkilö E)”

Koen myös itse, että musiikkikasvatuksen opinnot Jyväskylän yliopistossa ovat tuoneet minulle lisää varmuutta, taitoja ja tietoa työskennellä seurakunnan musiikkikasvattajana. Toki pelkän kanttorin koulutuksenkin avulla pystyy hyvin toimimaan kanttorin tehtävissä, mutta kaksoiskoulutus antaa mahdollisuuden laaja-alaisempaan työnkuvaan. Nykypäivänä seurakunnan tulee tarjota jäsenilleen monipuolista musiikkitarjontaa. Koen, että saamani kanttorin koulutuksen avulla en itse olisi pystynyt toimimaan monipuolisena musiikin ammattilaisena kanttorin työssä. Myös eräs vastaajista kokee seurakunnan musiikkitarjonnan hyvin yksipuoliseksi ja mainitseekin, että:

”Ehkä olen änkyrä, mutta mielestäni kirkkomusiikkielämän pitäisi muuttua eikä minun...” (Henkilö E)

Lomakehaastattelun perusteella opettajina toimivat henkilöt eivät koe, että heidän työnkuvansa oli laajentunut kanttorin koulutuksen avulla. Uskon kuitenkin, että heidän valmiutensa tehdä yhteistyötä seurakunnan kanssa on vahvistunut. Musiikinopettajien ja kanttoreiden yhteistyön määrä varmasti vaihtelee suuresti eri seurakunnissa, mutta uskon kaksoiskoulutuksen lisäävän yhteistyötä heidän välillään.

7.3 Ajatuksia opinnoista

Yhdessä opintopalautetta koskevassa haastattelu kysymyksessä käytin sanaa ”kirkkomusiikkikanttori”. Lomakehaastattelun lähetettyäni kiinnitin kuitenkin huomiota siihen, että sanalla tarkoitetaan vain kanttoria. Tarkoitukseni oli käyttää kirkkomusiikkikanttori-sanana sijaan esimerkiksi termiä ”kirkkomusiikkikasvattaja”, joka nousi esiin vastauksista. Kirkkomusiikkikasvattaja-sana kuvaa paremmin henkilöä, joka on suorittanut niin kanttorin koulutuksen kuin musiikinopettajankin koulutuksen. Vastausten perusteella oletan, että lähes kaikki vastaajat olivat kuitenkin ymmärtäneet, mitä kysymyksellä tarkoitin. Vastauksissa tuli vahvasti esille, että kaksoiskoulutus antaa

mahdollisuuden monipuoliseen musiikin osaamiseen ja opetustaitoihin niin musiikinopettajan kuin kanttorin työssä. Toisaalta vastauksissa tuli myös esille se, että kanttorin koulutuksessa painotutaan liiaksi omien muusikontaitojen kehittämiseen eikä niinkään kasvatukselliseen puoleen. Kanttorin tehtäviin kuuluu seurakunnan musiikkikasvatus, joten koulutuksen tulisi antaa opiskelijoille eväät toimia musiikkikasvattajana kaikille ikäryhmille.

Vastatessani lomakehaastatteluun, ennen sen lähetystä muille vastaajille, kiinnitin itsekin huomiota juuri kanttorin koulutuksen vähäiseen musiikkikasvatustarjontaan. Muistelen opintojen aikana käyneeni vain muutaman kurssin, joka liittyi musiikkikasvatukseen. Tämä on mielestäni aivan liian vähän, koska kanttorin tulee kuitenkin työssään ohjata eri ikäisiä seurakuntalaisia erilaisissa tilanteissa. Koen, että kanttori on yhtä paljon musiikkikasvattaja kuin musiikinopettajakin, joten molemmissa koulutuksissa tulisi tarjota lähes yhtä paljon musiikkikasvatukseen liittyviä opintoja. Tarkastellessani eri kirkkomusiikin koulutusten kurssitarjontaa en kuitenkaan huomannut, että niissä musiikkikasvatuksen opetuksen määrä olisi lisääntynyt merkittävästi.

Musiikkipedagogiikan lisäksi kirkkomusiikin koulutukseen toivottiin lisää nuoriso- ja populaarimusiikin opintoja. Mielestäni näiden opintojen lisääminen koulutukseen olisi todella tarpeellista, koska seurakunnan musiikkikasvatuksen tulisi olla monipuolista. Mielestäni monipuolinen musiikkikasvatus seurakunnassa on rikkaus, minkä avulla seurakunnan nuoret jäsenet voivat löytää oman paikkansa seurakunnassa.

Suurimmalta osin koulutukseen liittyvät palautteet koskivat kirkkomusiikin koulutusta. Musiikkikasvatuksen koulutukseen toivottiin lisää käytännönläheisyyttä, koska sitä koettiin olevan instrumenttiopintojen parissa liian vähän. Koen itse, että musiikkikasvatuksen opinnoissa olisi hyvä kiinnittää enemmän huomiota käytännön harjoitteluun instrumenttiopintojen ohella. Mielestäni Jyväskylän yliopiston musiikkikasvatuksen opintoihin kuuluvat harjoittelujaksot ovat liian vähäisiä. Käytännön kautta oppinen on mielekkäämpää ja tehokkaampaa kuin teoreettinen opiskelu. Jyväskylän yliopiston musiikkikasvatuksen opintoihin kuuluu 20 opintopisteen verran opetusharjoittelua.

Suorittamani lomakehaastattelu vahvisti ajatuksiani siitä, että kirkkomusiikin ja musiikkikasvatuksen opintoja voitaisiin yhdistää. Koulutukset tukevat toisiaan ja antavat valmistuvalle monipuoliset valmiudet toimia niin kanttorin kuin musiikinopettajan tehtävissä. Yksi vastaajista mainitsi seuraavaa:

”Kirkkomusiikin opinnoissa pedagoginen perspektiivi jäi aika kapeaksi. Ilman Jyväskylän opintoja en voisi toimia yhtä monipuolisesti kanttorin töissäni juuri nyt.” (Henkilö D)

Vielä 1900-luvun alkupuolella monet kanttorit toimivat musiikinopettajan tehtävissä, joten miksi emme voisi jälleen palata järjestelmään, jossa koulutukset tukisivat toisiaan ja työtehtävät voisivat lähentyä toisiaan. Mielestäni esimerkiksi musiikinopettajat voisivat tehdä yhteistyötä seurakunnan nuorisotyön kanssa ja osallistua vaikkapa rippikoulun musiikinopetukseen tai seurakunnan lasten ja varhaisnuorten musiikkitoimintaan.

Lomakehaastattelun viimeinen kysymys käsitteli jatkokoulutusta ja vastaajien ajatuksia siitä, millaisia jatkokoulutustarpeita he näkevät tarvitsevansa. Vastaajista osa oli ollut vasta kovin vähän aikaa työelämässä, joten he eivät vielä osanneet ajatella jatkokoulutustarpeita. Eräs vastaajista toi esille haluavansa kehittää tulevaisuudessa pedagogisia taitojaan. Toinen vastaajista toivoi jatkokoulutusta erilaisista musiikkityyleistä ja musiikkiteknologiasta. Vastatessani itse kyselyyn ei mieleeni tullut minkäänlaisia jatkokoulutustarpeita. Olen kuitenkin kanttorin työtä tehdessäni tullut siihen tulokseen, että jos kanttoreiden ja musiikinopettajien koulutukset eivät yhtenäisty, tulisi jokaisen kanttorin käydä musiikkikasvatukseen liittyvää jatko- tai täydennyskoulutusta. Tällaisessa jatko- tai täydennyskoulutuksessa tulisi saada koulutusta erilaisista musiikkityyleistä, musiikkiteknologiasta ja pedagogiikasta niin kuin kyselyyn vastanneet toivoivat.

7.4 Ajatuksia kaksoiskoulutuksen kehittämistä

Mielestäni kirkkomusiikinkoulutus Kuopiossa ja Jyväskylän yliopiston musiikkikasvatuksen opinnot kaipaavat muutoksia kaksoiskoulutuksen puitteissa. Olen ollut opiskelijana molemmissa oppilaitoksissa ja koen, että molempien oppilaitosten kurssitarjonnassa on

puutteita. Kuten monien haastatteluun vastaajienkin mielestä, tulisi kirkkomusiikinkoulutukseen lisätä pedagogisia opintoja. Kirkkomusiikin koulutuksen vähäiset pedagogiset opinnot voisivat saada täydennystä musiikkikasvatuksen koulutuksessa olevista pedagogisista opinnoista. Musiikkikasvatuksen opintojen kehittämiseen ei vastaajilta tullut yhtenäistä linjaa. Toiveita kuitenkin instrumenttiopintojen lisäämiseen oli.

Molempien koulutusten yhdistäminen saisi aikaan monipuolisen opinahjon. On kuitenkin selvää, että opintoja ei voida yhdistää, joten molemmissa oppilaitoksissa olisi hyvä kiinnittää huomiota erilliseen kaksoiskoulutettujen opiskelijoiden koulutuksen kehittämiseen. Varsinkin Jyväskylän yliopiston musiikinlaitos voisi pohtia kaksoiskoulutettujen opintojen rakenteen selkiyttämistä, jotta mahdollisten kaksoiskoulutettavien opiskelijoiden opinnot eivät venyisi tai laajenisi turhan paljon. Molemmat oppilaitokset hyötyisivät varmasti yhteisistä neuvotteluista, joissa kättäisiin läpi sitä, mitä opintoja opiskelijoiden on täydennettävä kussakin oppilaitoksessa.

LÄHTEET

- Elämä – Usko – Rukous: Rippikoulu suunnitelma 2001. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2001:10. Helsinki: Kirkkohallitus.
- Erkkilä, L. (2003). Kanttorin virka. Teoksessa L. Erkkilä, U. Tuovinen, E. Tuppurainen (toim.) *Kirkkomusiikin käsikirja*. (s. 71–97) Helsinki: Kirjapaja.
- Eskola, J. & Suoranta, J. (2000). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (1997). *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Halttunen, M. & Pihlaja, P. & Voipio R. (2010). *Kirkkolainsäädäntö 2008*. Kirkkolain, kirkkojärjestyksen ja kirkon vaalijärjestyksen kommentaari. Helsinki: Kirjapaja.
- Jyväskylän yliopisto, Musiikkikasvatus. (2013).
<https://www.jyu.fi/hum/laitokset/musiikki/oppiaineet/kasvatus> Viitattu 30.5.2013.
- Kirkkojärjestys (8.11.1991/1055 v. 1993)
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931055#L6> Viitattu 14.6.2013.
- Lukin opetussuunnitelman perusteet. (2003). Helsinki: Opetushallitus.
- Musiikkikasvatus seurakunnassa*: Kirkon musiikkikasvatuksen lähtökohdat ja tavoitteet. (1989). Helsinki: Kirjapaja.
- Oulun yliopisto, Musiikkikasvatuksen koulutus. (2013).
<http://www.oulu.fi/koulutustarjonta/education-programmes/musiikkikasvatuksen-koulutus#content-top> Viitattu 24.5.2013.
- Pajamo, R. & Tuppurainen E. (2004). *Suomen musiikin historia*: Kirkkomusiikki. Helsinki: WSOY.
- Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. (2004). Helsinki: Opetushallitus.
- Piispainkokouksen pöytäkirja. (2011).
[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/E352D23BB03CA307C22577000024A667/\\$FILE/k10.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/E352D23BB03CA307C22577000024A667/$FILE/k10.pdf)
 Viitattu 16.2.2013.
- Sibelius-Akatemia, Kirkkomusiikki. (2013).
<http://www.siba.fi/how-to-apply/degrees-and-programmes/church-music-and-the-organ/about-us> Viitattu 28.5.2013.
- Sibelius-Akatemia, Musiikkikasvatus. (2013).
<http://www.siba.fi/how-to-apply/degrees-and-programmes/music-education/about-us> Viitattu 23.4.2013.

Tampereen ammattikorkeakoulu, (2013).

[http://www.tamk.fi/cms/tamk.nsf/\\$all/2CAE07647ED06CC3C225772A0031A5EA](http://www.tamk.fi/cms/tamk.nsf/$all/2CAE07647ED06CC3C225772A0031A5EA) Viitattu 23.5.2013.

Vapaavuori, H. (2005). Pitäjänmuusikko. Selvitys musiikkikasvatukseen painottuvasta kanttorin tutkinnosta ja virasta sekä musiikinopettajan ja kanttorin tehtävien hoitamisesta kunnan ja seurakunnan yhteistyönä. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon keskushallinto. Sarja C 2005:7.

Vapaavuori, H. (1997). *Virsilaulu ja heräävä kansallinen kulttuuri-identiteetti*. Jumalanpalveluksen virsilaulua ja -sävelmistöä koskeva keskustelu Suomessa 1800-luvun puolivälistä vuoteen 1886. Helsinki: Suomen kirkkohistoriallinen seura.

Varhaisiän musiikkikasvatus seurakunnassa. (2004). Suomen ev.lut. kirkon hallituksen julkaisu 2004:8 Kirkkohallitus.

LIITE 1

Lähetin seuraavan lomakehaastatteluviestin sähköpostitse 18.3.2013 ja lisäksi 8.4.2013 uudelleen niille, jotka eivät vastanneet ensimmäiseen viestiin.

Opiskelen Jyväskylän yliopistossa musiikkikasvatusta ja olen aiemmin valmistunut Sibelius – Akatemian Kuopion osastolta kirkkomuusikoksi. Teen pro gradu – tutkielmaa, joka käsittelee kaksoiskoulutettujen työllistymismahdollisuuksia, työnkuvaa ja koulutuksen antamia mahdollisuuksia. Kyselyn kohteena ovat niin Jyväskylän yliopistossa musiikkikasvatusta opiskelleet kuin Sibelius – Akatemian Kuopion osastolla kirkkomusiikkia opiskelleet henkilöt. Kyselyn toteutuksessa on mukana myös Jyväskylän yliopiston musiikkikasvatuksen lehtori Erja Kosonen. Hän tutkii koulutuksen kehittämismahdollisuuksia ja jatkokoulutus mahdollisuuksia. Käsittelem kyselyn tuloksia anonymisti, joten henkilötietosi ja muut tunnistetiedot eivät tule näkyviin. Toivoisin sinun vastaavan kyselyyn mahdollisimman pian.

Hanna Komi

Kysely

Nimi:

Valmistumisvuosi: Sibelius-Akatemia (Kuopion kirkkomusiikki)

Jyväskylän yliopisto (Muka)

Työura:

1. Työvuosia yhteensä:
2. Tämänhetkinen työpaikka:
3. Muut työpaikat valmistumisesi jälkeen:
4. Muu koulutusta vastaava työkokemus opintojen aikana:
5. Kummassa edellä mainitussa yliopistossa aloitin opiskelut ensin?
6. Oletko tyytyväinen nykyisiin työtehtäviisi? Perustele?

7. Mitä tehtäviä tämän hetkiseen työhösi kuuluu?
8. Kuvaile mahdollista yhteistyötä koulun/seurakunnan kanssa?
9. Ovatko koulutukset laajentaneet työnkuvaasi?
10. Oletko ajatellut hakeutua lähitulevaisuudessa toisen koulutusalaasi tehtäviin?

Palautetta opinnoista:

11. Mitä mahdollisuuksia kirkkomusiikkikanttorin koulutus antaa
 12. Mitä puutteita koulutuksissa opiskeluaikanasi oli?
 13. Mitä tarvittaisiin lisää edellä mainittuihin koulutuksiin?
 14. Millaisia jatkokoulutustarpeita näet näiden koulutuksesi pohjalta?
15. Vapaa sana: terveisiä kouluttajille